

PRAŽSKÉ JEZULÁTKO V TISKAŘSKÉ PRODUKCI PŘED ROKEM 1800

Anežka Baďurová

The "Jesus Baby of Prague" in printed matter prior to the year 1800

The article introduces the examples of influence the veneration of the Prague Baby Jesus, the statuette presented as a gift by Polyxena of Lobkowicz (née of Pernstein) to the monastery of the Discalced Carmelites at the Church of Our Lady of Victory, exerted on the print production of both the inland and foreign printing houses in the 17th and the 18th century.

Keywords: Prague Infant Jesus – Church of Our Lady Victorious – Prague – Discalced Carmelites – Bohemica 1500–1800

Je v Praze jistě jen pár památných míst a zajímavých osobností z minulosti, jejichž příběh by nedokázala vyprávět dr. Helga Turková, po desetiletí s plným nasazením účastná na činnosti Klubu za starou Prahu, s dvouletým působením ve Vlastivědném středisku Pražské informační služby a dlouholetým členstvím v redakci časopisu *Stará Praha*. Určitě k takovým památkám nepatří kostel P. Marie Vítězné na Malé Straně, kde už od dětství hledívala do tváří dvou proslulých podobizen Panny Marie, Mantuanské a Vítězné, a obdivovala sošku malého Pražského Jezulátka. Z areálu Klementina, kde byla u sv. Salvátora pokřtěna a kde s rodiči několik let i bydlela, nebylo do Karmelitské ulice daleko, stejně jako později z dalšího bytu na smíchovském Újezdě.

Všem třem nejvýznamnějším pamětihodnostem tohoto kostela se dostalo nemalé pozornosti v odborné i popularizující literatuře, přesto se odvažují nabídnout zde několik informací o uctívání Pražského Jezulátka, které se neobjevují v novějších výkladech a mohly by být inspirující pro další heuristiku – což platí též o obrazech P. Marie Vítězné a P. Marie Mantuanské; rozsah i časové možnosti sborníkového příspěvku však vyžadují výběr, v němž vyhrálo Jezulátko.¹

S každým kultem světce, podobně jako s jiným děním ve společnosti či dějinnými událostmi, byly od počátku knihtisku spjaty větší či menší ohlasy v soudobé tiskařské produkci. Nelze říci, že by byl tento druh pramenů badateli opomíjen, ale v drtivé většině to v jejich pracích nejsou nálezy získané průzkumem existujících bibliografií tištěné

literatury 16. až 18. století, nýbrž jednotlivé objevy v katalozích historických fondů. Ty se pak často stávají přejímanými věrohodnými údaji, opakovaně citovanými ve studiích následovníků, až u některých témat tak dokonce vzniká dojem, že jde o námět v podstatě badatelsky vyčerpaný. Podobnému přesvědčení bychom mohli podlehnout i v případě Pražského Jezulátka, jehož legendě byla věnována početná řada moderních publikací, s podrobnějším i stručnějším výkladem, vycházejícím maximálně ze dvou spisů 18. století. Omlouvajícím vysvětlením tohoto postupu může být koncepce naší retrospektivní bibliografie, která sice díky mravenčí práci několika generací jejich nepočtených sestavovatelů a navzdory všem problematickým podmínkám shromáždila značné množství materiálu, ale teprve v poslední době je zpřístupňována pohodlnějšími rešeršemi, nežli je pročitání desítek tisíc zpracovaných bibliografických popisů. I když nutno přiznat, že tato „listovací“ metoda stále ještě zůstává nejspolehlivější, hodlá-li badatel ke zkoumanému tématu poctivě hledat dostupné prameny. Databázové selekční vyhledávání je v retrospektivní bibliografii 16.–19. století totiž přece jen v začátcích, což je ovlivněno spíše než nedostačujícím technickým řešením neúplností databázově uložených záznamů, a to jak co do jejich počtu, tak i detailností analytických popisů, z nichž systém vyhledává relevantní údaje k zadaným dotazům.²

Nicméně i za této situace hodlám ve svém příspěvku předložit výsledek rešeršních sond na téma Pražského Jezulátka jak ve zmíněných databázích, tak v tradičních tiště-

¹ Shrnující přehled o mariánské úctě s relevantními odkazy přináší Jan ROYT, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha, Karolinum 2011. 479 s.

² O stavu zpracování jednotlivých částí české národní retrospektivní bibliografie i současné nabídce rešeršních možností najde zájemce poučení v úvodech k bibliografickému materiálu, dostupnému na webu: <<http://www.knihopis.org/>>, <<http://www.nm.cz/Knihovna-nm/Oddeleni-KNM/Oddeleni-knizni-kultury/FOND-KRAMARSKÉ-PISNE/>> a <<http://www.knav.cz/>>.

ných bibliografických popisech, s doplňujícími excerpty z odborné literatury.³

Pražské Jezulátko je všeobecně vnímáno jako jedna z pražských pamětihodností, odedávna silně přitahující věřící ctitele, zvědavé zájemce o historii i neúnavné turistické zvědavce, na něž všechny pamatuje knižní trh adekvátním poučením v dostatečném množství publikací. Bylo tomu tak ale vždy? Domácí i zahraniční internetové knihovní katalogy nabízejí vysoký počet publikací různého rozsahu, propagující Pražské Jezulátko ve stoupající řadě především od počátku 19. století. Jak se však knihtisk podílel na prvotním rozšíření jeho kultu? Před rozbořením získaných dokladů si na úvod připomeňme ve stručnosti základní informace o kultu zázračné sošky. J. Forbelský vystihuje původ a rozšíření kultu Jezulátka takto: „*S osobou Marie Manrique de Lara je spojena slavná historie sošky Pražského Jezulátka, která se stala sakrálním poslem barokních Čech ve španělských državách, od Filipín po Latinskou Ameriku. Doňha Maria přivezla sošku do Čech a později ji jako svatební dar věnovala Polyxeně a ta ji odkázala pražskému karmelitánskému kostelu Panny Marie Vítězné na Malé Straně.*“⁴ V těchto dvou větách je obsažen jak původ sošky Jezulátka, tak i rozsah jeho uctívání a tyto údaje najdeme v různých informačních brožurách o historii Pražského Jezulátka i v odborných studiích, podle potřeby obohacené podrobnostmi. Nejnověji je příběh Pražského Jezulátka sepsán ve společné knize autorů J. Forbelského, J. Royta a M. Horyny, která byla vydána opakovaně a v různých jazykových mutacích⁵ a je na ni u nás od data jejího prvního vydání odkazováno ve všech pracích, které se dotknou historie kostela P. Marie Vítězné.

Shrňme tedy hlavní data:

Španělská šlechtice Marie Manrique de Lara se v roce 1555 vdala za Vratislava z Pernštejna a jako rodinné palladium si do Čech s sebou vzala sošku Jezulátka,⁶ v jehož uctívání se shodovala se sv. Terezou z Ávily, propagátorkou karmelitánské zbožnosti. Když se v roce 1587 Mariina dcera Polyxena z Pernštejna stala manželkou Viléma z Rožmberka, dostala od své matky Jezulátko darem ke svatbě.⁷ Od Polyxeny, která si po ovdovění vzala v roce 1603 za manžela Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkowicz, putovalo posléze Jezulátko v roce 1628,⁸ po Lobkowiczově smrti, rovněž jako dar k bosým karmelitánům, usedlým z vůle Ferdinanda II. od roku 1624 na Malé Straně u bývalého protestantského kostela Nejsvětější Trojice, přejmenovaného na kostel P. Marie Vítězné a sv. Antonína Paduánského. Zde bylo uctíváno nejprve uvnitř kláštera v oratoři (zejména novici) a jak píše E. Rich, pro věřící při významných svátcích vnášeno do kostela, až bylo v roce 1641 postaveno na oltář a následujícího roku pro ně nechala Benigna Kateřina z Lobkowicz postavit za kostelem vlastní kapli, kde u Jezulátka setrval v modlitbě 15. října 1647 císař Ferdinand III.⁹ Teprve v roce 1656 bylo umístěno uvnitř kostela do kaple sv. Kříže.¹⁰ Mezitím ovšem Jezulátko přečkalo i velmi neblahá období: v roce 1631 bylo poničeno při saském obléhání Prahy, ve vydrancovaném kostele nalezeno teprve roku 1638 P. Cyrilem a Matre Dei, posléze opravené zůstalo bez úhony během švédských vpádů v letech 1634 a 1648, aby bylo konečně v roce 1776 slavnostně přeneseno na vysvěcený vlastní oltář, kde stojí dosud. Klášter byl ovšem Josefem II. roku 1784 zrušen, ke kostelu P. Marie Vítězné byla

³ V případě *Knihopisu českých a slovenských tisků od nejstarších dob do konce XVIII. století, Část II. Tisky z let 1501–1800*, Praha 1939–1967, 9 sv. (dále jen *Knihopis*), jsem kombinovala vlastní excerpta hispanik, pořízená před mnoha lety prohlídkou všech publikovaných svazků, s dotazy do digitální verze *Knihopisu* (viz pozn. č.2), tentýž postup jsem použila u *Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků z let 1501–1800* (dále jen *BCBT*), která je zatím on-line dostupná jen částečně, ale z její pracovní verze mohou badatelé na požádání získat v knihovněném oddělení Knihovny Akademie věd ČR (dále *KNAV*) doplňující rešerši, případně k nahlédnutí též záznamy z neveřejné pracovní bibliografické kartotéky (bohužel řazené jen podle autorů, s doprovodným rejstříkem tiskařů a autorů grafiky). Během roku 2013 by měla být na webové stránce *KNAV* zprovozněna i databáze cizojazyčných tištěných bohemik z domácích i zahraničních tiskáren 18. století. Výsledky jsem se ještě snažila doplnit z přístupných internetových katalogů domácích i zahraničních knihoven. Za rešerši v bibliografii kramářských tisků děkuji kolegyni Mgr. Ivě Bydžovské z Oddělení knižní kultury Knihovny Národního muzea v Praze. Za několik doplňujících záznamů jsem vděčná své kolegyni Mgr. Hance Beránkové, která měla záznamy o Jezulátku podchyceny pro svoji připravovanou disertační práci o frontispisu v barokní knize. Nenahraditelnou pomocí mi samozřejmě byli také kolegyně a kolegové v knihovnách, ochotně zapůjčující žádané svazky a zodpovídající mé dotazy, jim též děkuji za povolení reprodukovat nalezené rytiny: dr. Hedvice Kuchařové a Mgr. Janu Pišnovi ze Strahovské knihovny Královské kanonie premonstrátů v Praze, dr. Veronice Procházkové z Národní knihovny ČR v Praze a Mgr. Jitce Machové a Vilémovi Kaplanovi z Moravské zemské knihovny v Brně. Paní Mgr. Julii Mazůrkové jsem vděčna za nahlédnutí do archivovaných dokumentů, které shromáždila při kostele P. Marie Vítězné v Praze.

⁴ Josef FORBELSKÝ, *Španěle, Říše a Čechy v 16. a 17. století : osudy generála Baltasara Marradase*, Praha, Vyšehrad 2006, s. 22.

⁵ Josef FORBELSKÝ, Jan ROYT, Mojmir HORYNA, *Pražské Jezulátko*. 3. české vydání. Praha, Aventinum 2004. 95 s., zejména kapitola J. Royta, „Pražské Jezulátko“, s. 47–62.

⁶ Jaroslava KAŠPAROVÁ, *České země a jejich obyvatelé očima románského světa*, České Budějovice, Bohumír Němec – Veduta 2010, s. 230, datuje příchod Jezulátka do Čech rokem 1587. Zde se autorce patrně vloudil překlep, záměna data svatby Marie Manrique de Lara s Vratislavem z Pernštejna (1555) s datem svatby Polyxeny z Pernštejna s Vilémem z Rožmberka. V nejnovější knize J. Kašparové lze získat množství odkazů na další relevantní literaturu k česko-španělským vztahům, včetně šíření karmelitánské zbožnosti.

⁷ Někteří autoři toto darování posunují až ke svatbě Polyxeny se Z. V. Popelem z Lobkowicz, např. M. ALTENHÖFER, op. cit., s. 27.

⁸ Petr VOREL, *Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, Praha, Rybka Publishers 1999, uvádí na s. 265 o předání Jezulátka následující informaci (bez odkazu): „*Tuto voskovou sošku si s sebou do Čech přivezla Marie Manrique de Lara jako rodinnou relikvii ze Španělska a opatrovala ji stále ve své blízkosti. Součástí perňštejnského rodinného pokladu zůstalo „Pražské Jezulátko“ až do roku 1631, kdy jej po smrti posledního mužského příslušníka rodu darovala Polyxena z Pernštejna karmelitánskému kostelu P. Marie Vítězné na Malé Straně.*“ Za laskavé vysvětlení zdánlivého rozporu děkuji přímé konzultaci s autorem, který měl možnost studovat dnes uzavřený rodinný lobkowiczský archiv: Jezulátko od Polyxeny skutečně „fyzicky“ karmelitáni mohli obdržet v roce 1628, ale po právní stránce mohl být darovací akt proveden až po smrti Polyxenina synovce, s nímž po meči vymřeli Pernštejnové.

⁹ E. RICH, op. cit., s. 165. J. ROYT, in: J. FORBELSKÝ, J. ROYT, M. HORYNA, op. cit., s. 54.

¹⁰ J. ROYT, kapitola „Průvodce kostelem Panny Marie Vítězné“, tamtéž, s. 64, uvádí, že v kapli sv. Kříže bylo Jezulátko uctíváno v letech 1656–1776, na s. 56 však píše, že stíněné prostory kaple již nestačily množství poutníků, a proto bylo Jezulátko v roce 1741 postaveno na boční oltář sv. Jáchyma a sv. Anny. O přenesení sošky z poutevny za kostelem dovnitř kostela pojednává 60. kapitola Emerichova vyprávění.

převedená farní správa maltézských rytířů od kostela P. Marie pod řetězem a v 19. století začala nová éra kultu Pražského Jezulátka.

Nejstarší historii Pražského Jezulátka převzala moderní literatura z dostatečně výmluvného spisu o jeho osudech i zázračných zásazích (včetně trestů hříšníkům), který s přípojenými modlitbami, litaní a písní v roce 1737 vydal německy P. Emericus a S. Stephano, s názvem, jenž byl v jiných pozdějších tiscích dále používán jako atribut Jezulátka: *Pragerisches Groß und Klein*.¹¹ Na historické vypsání P. Emericha se odvolávají nejen autoři z nedávné doby, např. J. Forbelský, J. Royt a M. Horyna v citované práci *Pražské Jezulátko*, H. Louthan,¹² M. Altenhöfer,¹³ F. Steinhart,¹⁴ E. Rich,¹⁵ N. Richard,¹⁶ Z. Kalista,¹⁷ ale samozřejmě především autoři z 19. století, z nichž za stěžejní považují práce J. Kř. Votky,¹⁸ J. Mayera¹⁹ a H. Koneberga,²⁰ neboť doplnili historii kultu Pražského Jezulátka od roku 1737, tj. data vytištění výkladu P. Emericha, do dnů své současnosti a svým následovníkům tím v mnoha případech usnadnili práci, poněvadž jen výjimečně se někdo později při psaní o Pražském Jezulátku vrátil k archivním dokumentům.²¹ V publikaci B. Rothemunda a J. Pucketta je dokonce připojen i reprint celého Emerichova spisu.²²

Životopis autora tohoto důležitého, a jak dále uvidíme, prvního tištěného pojednání o Pražském Jezulátku, P. Emericha a S. Stephano, přiblížil J. Mayer,²³ můžeme tedy ve výtahu stručně uvést, že se narodil 23. února 1691 v Raabu v Uhrách jako Bernhard Josef Barath, v roce 1709 složil řádový slib bosých karmelitánů u P. Marie Vítězné v Praze, kde byl od roku 1736 převorem, zemřel 9. srpna 1756 ve Vídni v hodnosti provinciála. Nezaměřeným původcem údajů je ovšem ve spisu *Pragerisches Groß und Klein* P. Cyrilus a Matre Dei, v roce 1638 nálezce Jezulátka ve zrušeném kostele po průchodu saského vojska roku 1631. Bez jeho rukopisných zápisků by rozhodně P. Emericus nenapsal tak úspěšnou knihu, které se přidržují badatelé i vyznačiči kultu Pražského Jezulátka dodnes. J. Kř. Votka ve svém pokračování příběhu Pražského Jezulátka po roce 1737, které psal převážně na základě dostupných archivních pramenů, s lítostí o P. Cyrilovi poznamenal, že přes všechnu snahu se mu nepodařilo „dopídit se nějakých zevrubnějších zpráv o původu tohoto zbožného a horlivého muže“.²⁴ Nicméně o něm, ještě jako o anonymním novici, osvíceném o Vánocích roku 1629 Pražským Jezulátkem, jehož se stal horlivým propagátorem, napsal, že „byl přes 30 let stár“.²⁵ Podle údajů, které v Generálním archivu

¹¹ Plný záznam viz v Příloze č. 1. J. ROYT, in: J. FORBELSKÝ, J. ROYT, M. HORYNA, op. cit., na s. 48 a 93 cituje tento spis jako rukopis z roku 1736, na s. 54 mluví o jeho vydání v roce 1736, v oddílu „Prameny a základní literatura“, s. 93, datuje vytištění rokem 1749, kdy vyšel i český překlad. Vydání z roku 1736 nebylo dosud doloženo žádným dochovaným výtiskem, patrně jde zde o omyl, protože všechny výtisky registrované v BCBT mají povolení k tisku s datací 1737, která se doslovně opakuje i v následujících vydáních v letech 1753 a 1760 (záznamy viz v Příloze č. 1). Z roku 1749 není dosud evidován v BCBT žádný cizojazyčný exemplář.

¹² Howard LOUTHAN, *Obrazení Čech na víru aneb rekatolizace po dobrém i po zlém*, Praha, Rybka Publishers 2011, s. 62–65.

¹³ Margarete ALTENHÖFER, *Das gnadenreiche Prager Jesulein und seine Verehrung: mit besonderer Berücksichtigung des Klosters Himmelsporten*. Königstein/Taunus. [1984]. (Schriftenreihe des Sudetendeutschen Priesterwerkes; 25)

¹⁴ Ferdinand STEINHART, *Das gnadenreiche Prager Jesulein: das Heilige Römische Reich und unsere Zeit*. Wien, Mediatrix-Verlag 1988. 328, [24] s. Emerichův spis autor v úvodu hodnotí jako nepostradatelný pro historii Pražského Jezulátka (s. 16). Ke své knize však upozorňuje, že nepsal vědeckou práci, nýbrž jen shromáždil vše, co bylo o Pražském Jezulátku vydáno, aby připomněl jeho význam a historii uctívání co nejširšímu okruhu čtenářů. Vzhledem k tomuto záměru upustil i od poznámkového aparátu, ale nevynechal soupis studované literatury.

¹⁵ Elmar RICH, *Die Karmeliten in Böhmen und das Prager Jesukind*, in: Dominical a Jesu Maria Ord. Carm. Disc. Seine Persönlichkeit und sein Werk. Eine Festschrift zum 300. Todestag des Ehrw. Diener Gottes. Hrsg. Von August M. Knoll, Ernst Karl Winter, H. K. Zessner-Spitzenberg, Wien 1930, s. 158–171.

¹⁶ Nicolas RICHARD, *La recatholicisation de la Bohême: l'exemple de l'église Ste Marie-La-Victoire et de l'Enfant Jésus de Prague*. Paris, Université de Paris IV-Sorbonne 2004. 230 s.

¹⁷ Zdeněk KALISTA, *Ctihodná Marie Elekta Ježíšova*, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 1992, s. 230–231, s citací českého (1749) a italského překladu (bez datace).

¹⁸ Jan Kř. VOTKA, *Pražské Jezulátko. Dějepisný nástin Jeho úcty v Pražském kostele Matky Boží Vítězné*. (Otisk z Blahověsta.) V Praze. Nákladem vlastním 1877, s. 35–36. Autor porovnal tištěný spis z roku 1737 s rukopisnou klášterní kronikou a podle svých slov se mu tímto postupem podařilo opravit některé anachronismy v textu P. Emericha. Já ke kladu Votkovy práce také přispívají poctivé odkazy na zdroje převzatých informací. Kniha je dostupná v digitální kopii: <http://kramerius.mlp.cz/kramerius/MSHOWMonograph.do?id=4325>

¹⁹ Josef MAYER, C. Sc. Red., *Das gnadenreiche Jesukind in der Kirche S. Maria de Victoria zu Prag: Historischer Bericht mit einem vollständigen Gebetbuche zu Ehren des göttlichen Kindes. II. sehr vermehrte Auflage. Mit Bewilligung des hochwürdigsten Prager fürsterzbischoflichen Konsistoriums und Erlaubnis der Oberen*. Prag, Verlag der Cyrillo-Method Buchdruckerei 1894. 362 s. První vydání vyšlo s nepatrně odlišným titulem u téhož nakladatele v roce 1884 a česky u J. Zemana a spol. v témže roce (*Milostný Ježíšek v kostele Panny Marie Vítězné v Praze*.) Podle autorova upozornění v úvodu byla jeho kniha vydána též ve francouzském překladu (Namur 1889). Mayerův spis uznale vyzdvihuje F. Steinhart, op.cit., s. 18, za to, že doplnil z dalších pramenů zprávy o Pražském Jezulátku po roce 1737. Jako ke zdroji informací se k Mayerově knize a ke spisu P. Emericha hlásí také M. Altenhöfer. Posloužil např. i Františku Ekertovi v pasáži o bosých karmelitánech u P. Marie Vítězné – in: *Posvátná místa Král. hl. města Prahy*, sv. 1, Praha, Volvox Globator (reprint) 1996, s. 240nn.

²⁰ Hermann KONEBERG, O. S. B., *Das Prager Jesukindlein und seine Verehrung*. 3. Auflage. Augsburg, Literar. Institut von Dr. M. Huttler 1891, s. 40.

²¹ Archivní dokumenty karmelitánského kláštera u P. Marie Vítězné patrně v nejnovější době důkladně studoval teprve N. Richard, byť ve své obsáhlé práci převyprávěl i mnoho pasáží z textu P. Emericha.

²² Boris ROTHEMUND – Jakov PUCKETT, et alii: *Gnadenreiche Jesulein. Jesukindwallfahrtsorte. Entstehung, Geschichte, Brauchtum. ([Darin]: Emericus a S. Stephano: Pragerisches Groß und Klein. Prag 1737. Faks. –Nachdr.)* Autenried, Buch-Kunstverl. 1982. 280 s. Na s. 153–235 je však jako faksimile publikován pouze hlavní text spisu, tj. kapitoly 1–7. Vynechána byla kromě úvodních částí a dedikace i kopie titulního listu, název Emerichova spisu je editorem pouze citován, bez přesného opisu impresa. Vzhledem k počtu stran (306) a srovnání sazby lze říci, že předlohou faksimile byl výtisk pro pražský klášter karmelitánů. Na s. 152 je faksimile zdůvodněno velkou vzácností dochovaných exemplářů. Kromě vydání z roku 1737 je zde ještě zmíněn italský překlad z roku 1740 a do téhož roku jsou kladena i vydání české a německé verze, dosud nedoložená dochovaným výtiskem.

²³ J. MAYER, op. cit., s. 185. Od J. Mayera převzala celou pasáž do své knihy M. ALTENHÖFER, op. cit., s. 26 (včetně citace dalších spisů P. Emericha, které jsou rovněž evidovány v BCBT), a životopis zopakoval F. STEINHART, op. cit., s. 16–17, s nedoloženou poznámkou, že P. Emerich byl českého původu. Stručně uvádí životopisná data též Knihopis č. 2252.

²⁴ J. Kř. VOTKA, op. cit., s. 21.

²⁵ Tamtéž, s. 20.

bosých karmelitánů zjistil a v roce 2003 publikoval P. Maťa, bylo by P. Cyrilovi tehdy vlastně již téměř čtyřicet, narodil se v roce 1590.²⁶ Byl mu však dopřán dlouhý život – zemřel v roce 1675, a tak mohl po svém duchovním osvícení Jezulátkem ještě plně rozvinout jeho kult, byť v roce 1630 po přeložení noviciátu do Mnichova²⁷ na celých sedm let Prahu opustil. Po svém návratu pak usilovně hledal novici uctívanou sošku Jezulátka, kterou karmelitáni zapoměli vzít s sebou, když opouštěli klášter při vpádu saského vojska do Prahy v roce 1631.²⁸ Šťastné nalezení sošky, v klášteře již ani nevzpomínané a pohozené mezi smetím za oltářem, bylo P. Cyrilem dozajista vnímáno jako jakési pokračování duchovního spojení s Jezulátkem, o jehož zázračném působení horlivě přesvědčoval každého v jakékoli nouzi. Ve spisu, vydaném z jeho zápisků P. Emerichem, je dostatek příkladů vytrvalosti P. Cyrila, s nímž k Jezulátku přiváděl prosebníky a vlastně i dárce pro klášter.²⁹ P. Maťa objevil mezi archiváliemi elogium *Vita et obitus P. f. Cyrilli a Matre Dei*, které podle jeho mínění potvrzuje klíčovou úlohu P. Cyrila „při šíření kultu Jezulátka a při rekrutování urozené i zámožné klientely pro pražský konvent.“³⁰ Z hlediska zaměření mého příspěvku je poněkud zarážející, že od tohoto horlivého ctitele Jezulátka a současně zřejmě i pilného spisovatele³¹ nebyl dosud nalezen žádný vytištěný spis. V tiskařské produkci se dochovala pouze jeho modlitba k Jezulátku, připojená P. Emerichem k vydanému spisu a přetiskovaná nejen v reedicích, ale též v početných modlitebních příručkách (*Andachtsübungen* – viz Přílohu č. 1) a patrně i v kramářských tiscích až do moderní doby.

Ovšem nejen o P. Cyrilovi zatím mlčí známé dochované tisky 17. století; platí to i o Jezulátku samém. V podstatě můžeme konstatovat, že po celá desetiletí, zbývající do konce 17. století od chvíle, kdy bylo Jezulátko v kostele

P. Marie Vítězné vystaveno k veřejnému uctívání, nemáme zatím o něm doloženu žádnou tištěnou zprávu, stejně tak jako pro první dvě desetiletí 18. století. Přitom nelze říci, že by domácí tiskařská produkce byla na životopisy světců, modlitební kultovní kompendia a příbuznou literaturu chudá.³² Příčiny budou jistě v zázemí širokých souvislostí, které tento příspěvek rozhodně nemůže řešit. Jednou z okolností mohl být finanční nedostatek kláštera, další i to, že na rozdíl od úcty ke světcům zde byla možnost propagovat Jezulátko kromě tištěných obrázků³³ také dotýkanými kopiemi sošky, možná přitažlivějšími než knihy, ale i pro to jsou doklady opět především z 18. století,³⁴ a nesmíme zapomenout ani na skutečnost, že jsme odkázáni jen na knihy, které se zachovaly (není-li výzkum prováděn i v archivních pramenech). Přesto je zarážející, že se rešeršemi zatím nepodařilo najít ani tištěné zprávy o četných slavnostech na počest Jezulátka, kterými prosazoval jeho uctívání Bernard Ignác z Martinic.³⁵ V lednu 1651 bylo uspořádáno velké korunovační procesí s Jezulátkem po pražských chrámech, v roce 1655 bylo Jezulátko znovu korunováno ještě drahocennější korunou.³⁶

První tisk o úctě k Jezulátku známe tedy prozatím teprve z roku 1724 v modlitební příručce *Innsbrünstige Andachts=Übungen Zu den gebenedeyten Jesu=Kindlein und andern lieben Heiligen* (viz Přílohu č. 1), kde sice není přímo uvedeno, že jde o modlitby k Jezulátku u P. Marie Vítězné v Praze, ale pozdější vydání podobných knížek, určená již výslovně k úctě Pražského Jezulátka, vycházejí v podstatě z těchto textů, které byly vytištěny v tiskárně Barbory Františky Beringerové. Do stejné doby je v Knihopisu datována i bližší neurčená česká modlitba (záznam viz v Příloze č. 1).

Díky bibliografickému zpracování dokumentů pro národní retrospektivní bibliografii, k němuž patří povinně

²⁶ Petr MAŤA, *Generální archiv bosých karmelitánů v Římě*, in: Archiv český 53, 2003, č. 2, s. 98–99: Cyril od Matky boží, vlastním jménem Nikolaus Schockweiler (J. ROYT, *Pražské Jezulátko*, in J. FORBELSKÝ, J. ROYT, M. HORYNA, op. cit., s. 52, píše Mikuláš Schockwilerg).

²⁷ J. FORBELSKÝ, J. ROYT, M. HORYNA, op. cit., s. 40.

²⁸ EMERICUS A S. STEPHANO, *Pražské Velké a Malé ...*, s. 16: „Převor s svými Bratry se odtud odebral a milé Jezulátko v svéj kapli kacýrským Predicantům za loupež skrz zapomenutí zanechal“.

²⁹ Zasluky P. Cyrila o rozšíření kultu Pražského Jezulátka též do ciziny vyzdvihl již J. Kř. VOTKA, op. cit. s. 21: „nejhlavnějším nástrojem v rukou Božích se stal, že Jezulátko Pražské nejen v Praze a v celých Čechách, ale i daleko a široko za hranicemi Českými úcty došlo...“.

³⁰ P. MAŤA, op. cit., s. 99. Viz též P. MAŤA, *Polyxena Lobkovičková z Pernštejna na cestě do barokního nebe. (K projevům karmelitánských zbožností v českých zemích)*. In: Vlast a rodný kraj v díle historika. Sborník prací žáků a přátel věnovaný profesoru Josefu Petráňovi, Praha, Historický ústav AV ČR 2004, s. 395: „Otec Cyril byl hlavním propagátorem kultu pražského Jezulátka a vlastním šířitelem jeho slávy. Bez jeho úsilí by vosková plastika, která se v pozdějších staletích stala snad vůbec nejproslulejší devocionálií, zřejmě nikdy nedošla tak široké úcty.“

³¹ O tom, že P. Cyril nezaznamenával jen dění v klášteře a kolem Jezulátka, podává důkaz P. MAŤA, *Generální archiv ...*, op. cit., s. 99: „Elogium zmiňuje rovněž Cyrilovu péči o archiv pražského řádového domu a dnes neznámé produkty jeho literární činnosti...“.

³² Jen z hispánské oblasti, s jejímž duchovním prostředím je Pražské Jezulátko spojeno, jsou v BCBT např. zastoupeni: sv. František Borgiáš, sv. František Xaverský, sv. Ignác z Loyoly, Jan Sahagún, Rosa de Lima, sv. Jan a Facundo, sv. Tereza Ježíšova, Marina de Escobar, Luis de la Puente aj.

³³ O využívání různých druhů devočních obrázků a dalších předmětů viz J. ROYT, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Praha, Nakladatelství Karolinum 2011. Soška Jezulátka je zmíněna jen v souvislosti s jejím darováním karmelitánům na s. 320 (s odkazem na knihu J. Forbelský – J. Royt – M. Horyna) a informací, že chybí v přehledu uctívaných obrazů a soch, podávaném v tzv. farářských relacích v letech 1676–1677 a 1700 (s. 290).

³⁴ První jméno tvůrce dřevěné formy na odlévání kopií uvádí J. MAYER, op. cit., s. 186: Jan Jiří Schlansovský v době vydání knihy P. Emericha zhotovoval kopie ve třech velikostech. Viz též J. ROYT in: J. FORBELSKÝ, J. ROYT, M. HORYNA, *Pražské Jezulátko*, op. cit., s. 56. P. EMERICH, op. cit., však v 68. kapitole tvůrce kopií nejmenuje. O distribuci dotýkaných kopií sošky vypovídají i titulní strany některých vydání modlitebních příruček či doprovodné texty na rytinách v nepatrně obměňované větě: „...Kindlein Jesu welches ... bei denn P P barfüssigen Carmelitern in Prag und dermalen in seinen an dem original angerührten bildnussen an vielen orthen verehret wird.“ Viz v Příloze č. 2 *Anmüthige Andachts=Übungen... München 1743, Neuntägige Andachts=Übung... Prag 1748, Neun=Tägige Andachts=Übungen... Brünn 1758, Neun=Tägige Andachts=Übung... Prag 1759, Neun=Tägige Andachts=Übungen... Prag 1761 a nedatovaný kramářský tisk Modlitba... (patrně 18. století).*

³⁵ Viz J. FORBELSKÝ, J. ROYT, M. HORYNA, op. cit., s. 54.

³⁶ H. LOUTHAN, op. cit., s. 63–64 (s odkazem na knihu J. Forbelský, J. Royt, M. Horyna a na spis P. Emericha), vyzdvihuje význam těchto Martinicových ceremonií (1651–1685) pro rozšíření kultu Jezulátka. Spolu s kardinálem Harrachem údajně každoročně, dokud byli oba naživu, dbali na opakování kultovních oslav Jezulátka. Ve spisu P. Emericha jsou slavnostem věnovány 49. a 59. kapitola, ve 48. kapitole jsou vypsána dobrodruží, prokázána Jezulátkem rodu Martiniců. K tomu srov. ostrou kritiku Martinicovy činnosti in Bohuslav BALBÍN, *Pamětní nápis Bernardu Ignáci z Martinic. Výběr textů*. K vyd. připravil, vybral a z lat. přel. Josef HEJNIC. Praha, Vyšehrad 1988, (např. s. 77: „Hned r. 1651 i v následujících letech a opět r. 1665 vyhlásil nařízení, aby v Čechách všichni obyvatelé v co nejkratší době osvědčili katolickou víru: neučiní-li tak, propadnou vyhnanstvím“).

porovnávání dochovaných výtisků, se ukázala zajímavá skutečnost, v odborných knihách a statích o Jezulátku neznamenána: citované první pojednání o Jezulátku, již s přívlaskem Pražské, tedy kniha P. Emericha *Pragerisches Groß und Klein* z roku 1737, vyšlo v téže roce a v téže tiskárně, tj. péčí nájemce pražské arcibiskupské tiskárny Matěje Adama Högera,³⁷ ve čtyřech provedeních. Dvě z nich jsou patrná již při prvním pohledu na titulní, červenočerně sazenný text, kde je v jedné verzi pod impresum přidáno oznámení o tom, že kniha je k dostání u bosých karmelitánů. Tím však odlišnosti nekončí. Vyměněny jsou rovněž koncové viněty a některé typografické ozdůbky, přičemž jiné zůstaly. Použití menších typů, např. u citátů, či menších mezer mezi řádky v nadpisech kapitol způsobilo, že text se vešel na méně stran, 306 místo 307, přičemž „inzerát“ pod impresum byl přidán jen do některých výtisků varianty o 306 stranách. Porovnání rozdílů v sazbě by skoro vnucovalo myšlenku, že jako první byla vydána varianta o 307 stranách bez ohlášení o dostupnosti knihy, kterou si někdo z bratrů karmelitánů pečlivě přečetl a s objednávkou knih pro klášter dodal tiskárně i korekturu textu, neboť se zdá vysázen i úhledněji: jsou opraveny chyby, a to jak drobné přehmaty v záměně písmen, tak gramatická pochybení, zvolen odlišný způsob psaní některých hlásek (např. „s“ místo „ß“ ve slovech, kde jsme na tento pravopis zvyklí z moderní němčiny, používání interpunkčních čárek namísto svislíce, upouštění od rozdělovníků u složených slov, byť to na titulní straně patrně není),³⁸ s větším vkusem, dá-li se to tak dnes říci, jsou vybrány koncové viněty.³⁹ Stejně tak však mohlo jít o odlišné individuální pojetí a pravopisné zvyklosti sazečů, kteří zakázku vyřizovali. Dochované exempláře o 306 stranách bez oznámení o dostupnosti knihy u karmelitánů mají na titulní straně nejen tuto odlišnost, ale červenočerný název spisu je zjevně přesázený a v celé knize lze najít místa s odlišně zakončenými řádky a jinými koncovými vinětami nežli v exemplářích pro klášter. Tato konstatování nemusí být definitivní, protože dochovaných výtisků ke srovnání je opravdu málo (viz Přílohu č. 1). Dvě varianty typografického zpracování však vykazují i dochované výtisky o 307 stranách. Kromě sazby vyznačující se zmíněnými chybami a jakoby starší ortografií spolu s hrubšími viněta-

mi, dokládá výtisk v Národní knihovně ČR (sign. 51 E 10) obměněnou verzi s úpravou podobnou variantě o 306 stranách. Je doplněn i vyobrazením Jezulátka (záznam a reprodukci viz v Přílohách č. 1 a 2). Obměňovány byly pochopitelně přílohy, na jejichž potřebný počet zřejmě nestačila trvanlivost rytiny na měděné desce. Snad je možné předpokládat, že obrázků se tisklo i více, než vyžadoval celkový náklad knihy, protože se využívaly zároveň jako volná grafika pro poutníky (což mohl být i důvod jejich obšírnějšího doprovodného textu). Pozoruhodnou příhodu spojenou přímo s osobou tiskaře prvního vydání spisu P. Emericha zaznamenal mezi milostmi Jezulátka J. Mayer.⁴⁰ Arcibiskupský tiskař M. A. Höger prý se v důsledku nedostatku práce a vícero neblahých okolností dostal do velice svízelné situace, takže se několikrát vypravil k Jezulátku, přijal svátost a přinesl Jezulátku darem misál v rudém sametu se zlatým kováním – a Jezulátko mu pomohlo: náhle dostal zakázku na tisk knihy, za kterou obdržel 1000 tolarů. Můžeme jen spekulovat, byl-li to shodou okolností spis P. Emericha. Rozhodně se však tiskárna musela činit, protože v 62. kapitole o sobě P. Emerich říká: „dann eben, da ich dieses schreibe im gegenwärtigen Jahr 1737. im Monath Junii, ist ungefehr in unser Closter zur Beicht ein alter ehrbarer Mann gekommen...“. Bohužel, zatím nemáme žádné prameny ohledně výše nákladu, abychom mohli posoudit, jak velké poptávce vycházely vstříc dokonce čtyři zjištěné varianty datované rokem 1737.

Český překlad Emerichova díla, vydaný roku 1749 a tradičně citovaný odbornou literaturou, využil již podle svých slov J. Kř. Votka, který jej prohlásil za doslovný.⁴¹ Není to však zcela pravda. Pokud srovnáváme překladatelovu práci, držel se skutečně velmi věrně původní německé předlohy, ale nepřeložil ji celou. Z neznámých důvodů vynechal dvě kapitoly, takže kniha jich má oproti originálu místo 75 jen 73. Vypadla 38. kapitola „*Ein Verunehrer des Beth=Hauß unsers Kindlein JESU, wird auß selben wunderbarlich geworffen. Im Jahr 1649.*“⁴² o potrestaném cizinci, a 39. kapitola „*Das Kindlein JESU belohnet reichlich, ein auß Lieb seiner einen Armen ertheiltes Allmosen. Im Jahr 1649*“⁴³ s obsahem týkajícím se panství Solnice, darovaného klášteru u P. Marie Vítězné Frebonií Eusebií z Pernštej-

³⁷ O činnosti M. A. Högera viz Petr VOIT, *Encyklopédie knihy. Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*, Praha, Nakladatelství Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově 2006, s. 365 (heslo M. A. Höger), s. 890–892 (Tiskárna arcibiskupská Praha).

³⁸ Panu prof. Bokovi děkuji za konzultaci ohledně kodifikace německého pravopisu, která mne závčas zbavila lákavé myšlenky, že by zde již byla prosazována modernější pravidla či se odrazila nějaká regionální zvyklost domnělého korektora.

³⁹ Už z lidské přirozenosti však ani tato verze nemůže být bez omylů, např. pod názvem 62. kapitoly je chybně uvedeno datum, k němuž se události v ní popsané vztahují – místo 1664 sazeč vložil 1644 (tatáž chyba pak byla převzata do českého překladu), na s. 155 je místo streichen vysázeno sreichen. Zcela detailním porovnáním slovo od slova bychom našli rozdílných a různě opravených či chybných míst více, ale pro tento příspěvek to nevidím jako účelné. Nejzávažnějším pomýlením je však v textu nesprávně vtištěné datum předání Jezulátka Polyxenou bosým karmelitánům – zatímco v záhlaví kapitoly je v této verzi i v českém překladu správně 1628, v samotné větě o darování je vysázeno datum 1624, převzaté dokonce i do českého překladu. Je s podivem, že do dalších vydání se toto chybné datum nepřeneslo.

⁴⁰ J. MAYER, op. cit., s. 186. Ve spisu P. Emericha tato příhoda zapsána není.

⁴¹ J. Kř. VOTKA, op. cit., s. 35.

⁴² Toho roku prý přijel do Prahy z Nizozemí jistý kanovník ve společnosti spolubratra vyřídit jakousi procesní záležitost a aby nemusel příliš utratit z vlastní kapsy za ubytování a mohl se zdržet co nejdéle k prospěchu své věci, požádal v klášteře u P. Marie Vítězné o možnost nocovat v poustevně, aby prý se mohl duchovně posilovat účastí na exerciciích a společných shromážděních – což, jak se ukázalo, byla jen listivá záminka. Jen co mu bylo vyhověno, oddával se jídlu, pití, spaní a vyřizování svých soukromých jednání, při eucharistii byl tak uspěchaný a neuctivý, až pobuřoval přítomné. Od Jezulátka tedy přišel zázračný trest – třikrát po sobě se tento kněz neprobudil ve své posteli, ale ležící polovinou těla ven přes práh chýše. Tehdy poznal ničemnost svého chování a se vším se svěřil karmelitánům.

⁴³ Dne 22. prosince 1649 se vracel představený kláštera u P. Marie Vítězné ze Solnice, když jej cizí chudý mladík počestného vzezření požádal před vchodem do kláštera ve jménu Jezulátka o almužnu alespoň pěti grošů, které by mu pomohly z nouze. Dojat vzýváním Jezulátka, karmelitán bez rozmyšlení a s potěšením mladíka obdaroval – a Jezulátko obdarovalo i jej. Jako zázrakem došla v té samé chvíli totiž do kláštera platba 90 zlatých z panství Solnice, odkud se představený právě vracel a na vlastní oči tam přede dvěma dny viděl, v jak žalostném stavu se toto hospodářství nachází, že z něho nelze očekávat ani krejcar.

na, neteří Polyxeny z Lobkowicz.⁴⁴ Solničtí poddaní působili klášteru potíže svým vzdorem přihlásit se k nové víře, dokud nebyli osloveni Jezulátkem; i tuto misi líčí spis P. Emericha.⁴⁵

Ač to badateli moderní doby bývá ponecháno bez povšimnutí (nanejvýš upozorňují jen na český a italský překlad), původní německá verze knihy P. Emericha byla znovu vydána ještě v letech 1753 a 1760 zcela beze změn, tj. včetně dedikace kněžně Marii Anně z Fürstenberku, rozené z Valdštejna, a rokem 1737 datovaných povolení k tisku a cenzurního souhlasu (záznamy viz v Příloze č. 1). Nebyly ani přidávány nové události z let uplynulých od prvního vydání. Obě tato vydání byla pod impresem opatřena odkazem na to, že kniha je k dostání v klášteře bosých karmelitánů na Malé Straně.⁴⁶ Reedice byly vlastně svěřeny tiskařským následovníkům – v roce 1753 dalšímu nájemci arcibiskupské tiskárny Františku Karlovi Hladkému, který vytiskl v roce 1749 i český překlad, a v roce 1760 dostali německou verzi k novému vytištění jeho osamostatnění dědicové, spojení s dědici předchozího faktora arcibiskupské tiskárny Jana Norberta Fického, jehož vdova si vzala F. K. Hladkého.⁴⁷ Domnívám se, že poslední zopakované vydání z roku 1760, tedy již po smrti P. Emericha, mohl do tisku zadat P. Ildephonsus a Praesentatione B. V. M., jehož činnorodosti F. Steinhart přisuzuje kromě P. Emericha zásadní zásluhu na rozšíření úcty k Pražskému Jezulátku po evropských zemích.⁴⁸ P. Ildephonsus, v roce 1733 převor kláštera bosých karmelitánů u P. Marie Vítězné v Praze a od roku 1737 řádový generální probošt, podnikl totiž z titulu svého úřadu několik visitačních cest, během nichž propagoval Pražské Jezulátko, ba sepsal i zprávu (nepublikovanou) o dvou zázracích, kterými Jezulátko zasáhlo do jeho vlastního života.⁴⁹ A byl to také on, kdo podepsal řádový souhlas s vydáním spisu P. Emericha, povinně na začátku knihy

opakovaný i v pozdějších reedcích. Jeho aktivitě bych se nezdárala přisoudit i prosazení italského překladu, vytištěného v Trentu roku 1740, zmiňovaného autory z 19. století a v zahraničních pojednáních o Pražském Jezulátku z minulých desetiletí.⁵⁰ Tak jako se P. Emericus na celá staletí vepsal do literárního zpracování historie Pražského Jezulátka, P. Ildephonsus se proslavil sepsáním životopisu sv. Marie Elekty, mimo jiné i zakladatelky pražského kláštera karmelitek. O uctívání Jezulátka se v něm nezmiňuje a samostatný spis o Jezulátku od něho znám není.⁵¹

Co se týče tiskařské produkce 18. století, kromě nezměněných reedic a dvou překladů díla P. Emericha (záznamy viz v Příloze č. 1), sestávají nalezené tisky věnované Pražskému Jezulátku v převážně většině z menších či obsáhlejších výběrů duchovních cvičení, tedy modliteb, litaní, písní a jiných podobných návodů (Andachtsübungen), jak Jezulátko správně uctívat. Zatím jen v pěti z ověřených vydání je již v jejich názvu ohlášeno krátké vyprávění o historii Jezulátka („*Nebst kurzem Bericht...*“, viz Přílohu č. 1). Dalším obsahem jsou kázání, pronesená u významných příležitostí (viz v Příloze č. 1 Johann Heinrich von Frankenberg, Dismas Hollinger, P. Raimundus a Praesentatione B. V. M., Joannes Tilge). Zatím výjimkou je filozofické pojednání Adama Franze Walckera *Reflexio theologica, contra erronea haereticorum dogmata* (viz Přílohu č. 1), na jejímž vytištění s připojenými tezemi k obhajobě se v roce 1746 finančně podílel defendent Norbert Seeliger z cisterciáckého kláštera v Plasích a do svého zaplaceného počtu exemplářů dal vytisknout vlastní dedikaci Pražskému Jezulátku doprovázenou mědirytinou.

Pokus dohledat informace o Jezulátku v prvních pražských průvodcích nebyl příliš úspěšný; pocházejí vlastně až z doby josefinismu a Jezulátko se tam neuplatnilo.⁵² Vzhledem k časovému vymezení našeho tématu rokem 1800 při-

⁴⁴ P. VOREL, op.cit., s. 277. Frebonie Eusebie z Pernštejna (1596–1646) odkázala v roce 1645 kšaftem bosým karmelitánům nejen svůj podíl solnického panství, ale i malostranský dům v Praze. J. Royt uvádí, že část svého panství (aniž je jmenováno) odkázala bosým karmelitánům v roce 1644, viz J. FORBELSKÝ, J. ROYT, M. HORYNA, op. cit., s. 54.

⁴⁵ EMERICUS A. S. STEPHANO, op. cit., 45. kapitola: „*Durch die Andacht zu unserm Kindlein JESU werden die Sollnitzer zu dem Catholischen Glauben bekehret. Im Jahr 1650.*“ V 27. kapitole je vypsán způsob nabytí solnického statku, cituji její půvabný nadpis z českého překladu: „*Ježíšek slečně z Pernštejnu stracený dluh podivně navrácuje, a skrze to našemu klášteru statek Solnice uděluje. Anno 1646.* ...“. Solnickými událostmi se s přihlednutím k archivním pramenům zabýval N. RICHARD, op. cit., s. 91–95. V 54. kapitole spisu P. Emericha je vypsán závažný výsledek sporu o solnický statek s hrabětem Magnim: „*Das Kindlein JESU beschützt wunderbarlich unser Closter in Besetzung des Guths Sollnitz. Im Jahr 1652.*“

⁴⁶ J. MAYER, op. cit., s. 185 uvádí, že kniha P. Emericha vyšla znovu po třech letech, ve dvojnásobném nákladu („doppelt starker Auflage“) a brzy nato v roce 1740 byla vydána též italsky a česky. Tutéž informaci má E. RICH, op. cit., s. 167–168, a převzala ji také M. ALTENHÖFER, op. cit., s. 26. Kromě italského vydání nelze zatím žádným nálezem dochovaného výtisku dokázat v roce 1740 ani reedici německého textu ani český překlad.

⁴⁷ O činnosti tiskárny Fický-Hladký viz P. VOIT, *Encyklopedie knihy* ..., s. 263–264. Pod příslušnými hesly jsou údaje též o ostatních domácích tiskárnách, jmenovaných v tomto příspěvku.

⁴⁸ F. STEINHART, op. cit., s. 236–250.

⁴⁹ P. Ildephonsus a Praesentatione B. V. M. zemřel v Praze 24. srpna 1760. H. KONEBERG, op. cit., s. 42, uvádí, že generálem byl P. Ildephonsus v letech 1727 až 1740 a líčí zázračnou záchranu vzácného misálu zásahem Jezulátka při nehodě na lodi během jedné z cest P. Ildephonsa. F. Steinhart píše, že nejen při svých kázáních, cestách, ale i v dopisech neopomněl P. Ildephonsus upozornit na milosti Pražského Jezulátka. „*So konnte er die Verehrung des Gnadenreichen Praeger Jesuleins in Italien, Frankreich, den Niederlanden, Deutschland, Polen, Skandinavien und in Spanien, Portugal und deren Missionen verbreiten.*“

⁵⁰ Pouze N. RICHARD, op. cit., má na s. 158 chybné vrocení 1750. V Bibliografii cizojazyčných bohemik je, bohužel, italské vydání z roku 1740 zatím doloženo pouze exemplářem ze žďárského depozitáře Knihovny Národního muzea, který jsem nemohla prostudovat. Dr. Petru Maškovi děkuji za rešerši v databázi zámeckých knihoven, vytvářené v Knihovně Národního muzea, kterou se, bohužel, další výtisk nenašel. Nedochoval se, podle stávajících katalogů, ani v jedné lobkowiczské knihovně: Pražská lobkowiczská knihovna je stále ve fondu Národní knihovny ČR (signatura 65) a pochází z ní 9 výtisků z vydání o Jezulátku, zaznamenaných v tomto příspěvku (spis P. Emericha pouze ve vydání z roku 1753). Italské tisky z roudnické lobkowiczské sbírky, nyní restituované rodině, sepsala Jaroslava Kašparová v době, kdy byly rovněž v Národní knihovně: Jaroslava KAŠPAROVÁ, *Roudnická lobkowiczská knihovna. Jazykově italské tisky 1501–1800. Biblioteca dei Lobkovic in Roudnice. Edizioni stampate in italiano 1501–1800*. Praha, Národní knihovna 1995. Italský překlad mezi nimi evidován není.

⁵¹ Životopis sv. Marie Elekty vyšel poprvé německy v roce 1749 u Hladkého, pak v letech 1752 (v klementinské tiskárně SJ), 1762 (u Fického dědiců), 1773 (u Hladkého dědiců), 1761 latinsky (dědici Fický-Hladký). Latinský text byl předlohou překladu do francouzštiny (1766, arcibiskupská tiskárna, faktor Höchenberger). Podrobné popisy těchto vydání i dalších dvou spisů P. Ildephonsa viz BCBT.

⁵² Přehled od nejstaršího vydání (spíše jakéhosi podnikatelského adresáře z roku 1774) podává Jiří MÁLEK, *Soupis průvodců městem Prahou*, in: *Historická geografie 14/15, 1976*, s. 229–264.

padají v úvahu vlastně jen dvě práce. Johann Ferdinand Opitz píše v 1. dílu svého popisu Prahy⁵³ na s. 27–28 o klášteře bosých karmelitánů, ale o Jezulátku se vůbec nezmiňuje. V Schallerově popisu Prahy⁵⁴ je Jezulátko alespoň zaznamenáno jako orientační bod, jak najít obraz sv. Jana od Kříže⁵⁵ a zdůrazněn nedávno vybudovaný skvostný mramorový oltář pro jeho sošku.⁵⁶ K dalšímu průzkumu zůstávají cestopisy, deníky, dějepisné přehledy apod. Tímto poněkud jednotvárným obsahovým složením náš nepočetný vzorek tisků o Pražském Jezulátku, zjištěných z dostupných podkladů, vcelku koresponduje s tvrzením F. Steinharta, podle něhož ze 300 tisků, které o Jezulátku pojednávají, jsou z 95 procent *Andachtsübungen*.⁵⁷ Také jazykové zastoupení zrcadlí dobře komunikační situaci dané doby⁵⁸ a nejspíš na těchto statistických poměrech nové nálezy výtisků z dosud neznámých vydání výrazně nic nezmění. Lze samozřejmě předpokládat, že případná jazykově česká produkce mohla být zaměřena na drobnější účelové tisky, jejichž čtenáři nevytvářeli knižní sbírky pro generace a mnoho těchto knížek nedošlo do našich dnů.

Pokud bychom mezi vydanými tisky hledali doklady o šíření úcty k Jezulátku i v zahraničí, musíme se pro nejstarší období spokojit s příslušnou 68. kapitolou ve spisu P. Emericha,⁵⁹ v níž je nedatovaná zpráva o kopiích sošky Jezulátka, které byly v co nejméně podobě vyhotoveny a odeslány do Lince, Štýrského Hradce a Vídně. V některých pozdějších vydáních *Andachtsübungen*, pokud do nich byla přidána stručná historie Jezulátka, najdeme i další zprávy o pronikání kultu Pražského Jezulátka za hranice Českých zemí. Například v jindřichohradeckém vydání modlitební příručky *Neuntägige Andachtsübung* z roku 1762 jsou ve vypsání osudů Pražského Jezulátka zdůrazněny rostoucí prosby o dodání dotýkaných kopií sošky a kromě Francie, Lisabonu a Malty jmenovány i tak vzdálené krajiny, jako Indie a Čína.⁶⁰ Přímými doklady přenášené úcty jsou především knihy ze zahraničních tiskáren. Je to již zmiňovaný italský překlad spisu P. Emericha, vytištěný v roce 1740 v Trentu, následují sborníky modliteb a kázání vydané roku 1743 v Mnichově, 1779 v Bambergu, 1779 v Augsburgu a 1791 v Ottobereunu (záznamy viz v Příloze č. 1).

K zahraniční odezvě kultu Jezulátka můžeme přiřadit i kázání arcibiskupa v Mechelenu, Johanna Heinricha von Frankenberg, pronesené i vytištěné v roce 1759 v Praze, a kázání P. Raimunda a S. Elisabetha, vydané roku 1779 v Augsburgu v souborné edici J. Muznerem. Patří sem rovněž spolupráce zahraničních rytců na objednaných vyobrazeních Jezulátka: v exempláři dochovaném ve Vědecké knihovně v Olomouci je vevázána rytina, kterou podepsal Johann Martin Will, mědirytec a nakladatel z Vídně,⁶¹ a v Augsburgu byla pořízena vyobrazení Pražského Jezulátka pro dvě pozdější německá vydání spisu P. Emericha: v roce 1753 je signoval Leopold Schmittner⁶² a v roce 1760 bratři Klauberové se společně s Gottfriedem Bernhardem Goetzem.⁶³ Pokračující průzkum tisků nepochybně zviditelní i jiná jména. Posuzovat v tuto chvíli vypovídací hodnotu shromážděných zobrazení si netroufám. Jak prohlídka části tisků dokazuje, nelze spoléhat na to, že pro celý náklad byla užita jedna a tatáž rytina, nehledě k osobním úpravám majitelů knihy, kteří si do ní mohli nechat vevázat (popř. si sami vlepit) obrázek volně prodejného poutníkem. V případě tisků o Jezulátku by tedy bylo správné zkontrolovat všechny výtisky dochované z každého konkrétního vydání.

Výběr v Českých zemích působících umělců byl reprezentativní: Anton Birckhart,⁶⁴ Peter Hillinger, Michael Renz, Ignaz Salzer, Karl Salzer, Georg Schmidt, Joseph Strasser. Nakolik zadání objednávek vyplývalo z dlouhodobější spolupráce s jednotlivými tiskárnami, ukáže až rozbor analytických záznamů retrospektivní bibliografie, který tato sonda nemůže suplovat. V sestaveném soupisu tisků lze pozorovat zvýšený podíl účasti na zakázkách v propagaci Jezulátka u tiskařů spjatých s arcibiskupskou tiskárnou či jejími nájemci (Höger, Fický – otec a syn, Hladký, Fický-Hladký dědici), což by souznělo s již zmíněným zájmem kardinála Harracha na uctívání Jezulátka. U nich se také objevuje u impresna oznámení o dostupnosti knihy v klášteře u P. Marie Vítězné.⁶⁵ Z domácích tiskáren byly do šíření kultu Jezulátka kromě pražských tiskáren zapojeni zakázkami na modlitební příručky tiskaři v Brně (Jan Svoboda 1758, Emanuel Svoboda 1763), v Jindřichově Hradci (Ignác Vojtěch Hilgartner 1762) a v Litoměřicích (Johann Karl Laube

⁵³ Johann Ferdinand OPITZ, *Vollständige Beschreibung der königlichen Haupt- und Residenzstadt Prag, von den ältesten bis auf die ietzige Zeiten. Besonders für Fremde und Reisende bearbeitet. Nebst einem Anhang von 24 Kupfern und einem Plane. Erster Theil*. Prag und Wien, in der von Schönfeldschen Handlung 1787. 8. [8], 416 pp + [1] tab. Zweyter Theil [2], 347, [34] pp + [24] tab.

⁵⁴ Jaroslav SCHALLER, *Beschreibung der königl. Haupt- und Residenzstadt Prag sammt allen darinn befindlichen sehenswürdigen Merkwürdigkeiten. ... Zweyter Band. Mit Kupfern. Die Kleinseite, oder das III. Hauptviertel der Stadt Prag*. Prag, 1795 gedruckt bey Franz Gerzabeck, im St. Gall Kloster.

⁵⁵ „der h. Joannes a cruce gegen dem Jesukindlein von Cimbrecht“. J. SCHALLER, op. cit., s. 72.

⁵⁶ „Der Jesukindlein Altar ist von einem grauen Marmor vor ohngefähr fünfzehn Jahren prächtig gebauen.“ Tamtéž.

⁵⁷ F. STEINHART, op. cit., s. 16. Bohužel, F. Steinhart nepodává informaci o tom, jak došel k počtu 300 tisků, ani jakého časového období se toto číslo týká.

⁵⁸ Dobové národnostními poměry analyzuje N. RICHARD, op. cit., s. 6–10.

⁵⁹ „Das Kindlein JESU wird begehrt, und verehrt von frembden Ländern; erzeiget sich allorten Gnadenreich...“. Obsah kapitoly, byť nedatovaný, se vztahuje k roku 1733, protože rozhodnutí o výrobě kopií bylo částečně vyvoláno pokusem o zcizení Jezulátka v témže roce, vyličeném v předchozí kapitole.

⁶⁰ *Neuntägige Andachtsübung* ... Neuhaus 1762, s. 140. Historii Jezulátka ohlašoval i variantní výtisk jindřichohradeckých františkánů téže knihy z téhož roku, *Neuntägige Andachtsübung* z roku 1740 (J. N. Fický), dále *Neuntägige Andachtsübung* z roku 1759 u I. F. Průši a totéž z roku 1762 u dědiců Fického. D. HOLLINGER dokonce vypsál v roce 1761 nejpřitažlivější události z příběhu Jezulátka přímo na titulní straně svého spisu *Post nubila Phoebus* (viz záznam v Příloze č. 1).

⁶¹ THIEME-BECKER, *Allgemeines Lexikon der bildenen Künstler*, 1947, sv. XXXVI, s. 7.

⁶² Tamtéž, sv. XXX, 1936, s. 174.

⁶³ Za podpisem „Klauber Cath.“ byli bratři Josef Sebastian a Johann Baptist Klauber. Viz tamtéž, sv. XX, 1927, s. 411–412 a sv. XIV., 1921, s. 319 (Goetz).

⁶⁴ K jednotlivým osobnostem viz příslušná biografická hesla in Bohumír DLABAČ, *Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen und zum Theil auch für Mähren und Schlesien*. Prag 1815. 3 sv.

⁶⁵ U všech tří německých vydání spisu P. Emericha (1737 M. A. Höger, 1753 F. K. Hladký, 1760 dědici Fický-Hladký), na jeho českém překladu z roku 1749 (F. K. Hladký) a na výtiscích modlitebních sbírek (*Andachtsübung* či *Andachtsübungen*) z let 1740 (J. N. Fický), 1748 (J. N. Fický), 1760 (Fický-Hladký dědici) a 1762 (Fický-Hladký dědici). Výjimkou z této řady je Ignác František Průša (*Neuntägige Andachtsübung* 1759).

1754). Několik blíže neidentifikovaných nebo přesně nedatovaných kramářských tisků evidovaných v Knihoopisu dosvědčuje uctívání Jezulátka v konkrétních lokalitách – Horažďovice, Tábor, Telč (záznamy viz v Příloze č. 1).

Uctívání Jezulátka mělo i svá pravidla, opakovaně otiskovaná ve vydávaných knihách. Již P. Emerich měl v úvodu ponaučení, jak správně projevovat Jezulátku úctu a po bulle Sixta V. z roku 1587, udělující odpustkovou milost na 300 dnů těm, kdo příslušným způsobem uctí Ježíše v podobě dítěte,⁶⁶ dostalo se prostřednictvím papežského rozhodnutí odpustkových úlev přímo věřícím, oslovujícím Pražské Jezulátko. Papež Benedikt XIV. určil 20. března 1743 odpustkové dny nejen výhradně pro kostel P. Marie Vítězné, ale některé též pro ty kostely, kde již byly uctívány kopie Pražského Jezulátka. Výčet dnů a doporučených úkonů byl pak připojován do vydávaných souborů modliteb.⁶⁷ V roce 1761 udělil navíc papež Kliment XIII. oltáři Pražského Jezulátka privilegium svaté zádušní mše, osvobozující zemělého z očiště.⁶⁸

Datace papežské bully z roku 1587 je zajímavou náhodou shodná s rokem svatby Polyxeny z Pernštejna, která si 11. ledna 1587 vzala za manžela Viléma z Rožmberka a jako svatební dar měla od své matky, španělské šlechtičny Marie Manrique de Lara, od roku 1555 manželky Vratislava z Pernštejna, dostat sošku Jezulátka opatrovanou v rodině. O tomto španělském původu sošky, později známé jako Pražské Jezulátko, se však píše až v literatuře počínaje 20. stoletím,⁶⁹ přičemž ani datum, kdy Jezulátko Polyxena obdržela darem od matky, není uváděno jednotně – někteří autoři obdarování spojují se svatbou s Vilémem z Rožmberka, jiní až se svatbou ovdovělé Polyxeny se Zdeňkem Popelcem z Lobkowitz v roce 1603. Odkud jsou tyto údaje o původu Jezulátka, se mi v průběhu přípravy článku nepodařilo vystopovat. Vlastním archivním průzkumem jsem se zabývat nemohla a pátrání v odborné literatuře nevedlo k cíli, protože chybí odkazy na zdroje, přestože někteří autoři doslovně opakují i slova, která údajně Polyxena pronesla, když Jezulátko karmelitánům předávala: „*Dávám vám, co mám nejdražšího, v uctivosti mějte tu sošku a dobře se Vám povede.*“⁷⁰ Nejstarší parafrázi této věty jsem našla

v jindřichohradeckém sborníku *Neuntägige Andachtsübung* z roku 1762.⁷¹ V českém překladu spisu P. Emericha je obdarování karmelitánů doprovázeno komentářem: „*Zdálo se tu, jakoby milosrdný Otec k našim opuštěným a nuzným bratrům řekl: Hle, ctěte mého Syna, milostivého Ježíška v tomto svatém obraze, a jistě jej zkusíte jako starostlivého otce, mocného ochránce, a ve všem upřímného spomocníka.*“⁷² Velmi podrobně popsal původ Jezulátka F. Steinhart, s úvodní informací, že „*Im böhmischen Fürstenhaus Lobkowitz war es noch 1939 auf alten Quellen beruhende Familientradition, daß die heute weltweit verehrte Statue des Gnadenreicher Prager Jesuleins der Großmutter der Fürstin Polyxena Lobkowitz auf geheimnisvolle Weise vom Prior eines Karmelitenklosters in Spanien geschenkt worden war.*“⁷³ Obdarovaná babička Polyxeny z Lobkowitz, Isabella Manrique de Lara, si tehdy s radostí odnesla sošku do svého paláce, kde bylo Jezulátko uctíváno jako zázračné. Poté autor líčí, s povšechným odvoláním na „*příslušnou literaturu*“,⁷⁴ jak byla soška Jezulátka vytvořena španělským karmelitánem Josefem, který přežíval v ruinách svého kláštera zničeného Maury a usilovně, leč marně se snažil zachytit podobu dítěte, v němž se mu zjevil sám Ježíš. Nakonec dosáhl kýženého výsledku až po novém zjevení se malého Ježíška, ale vzápětí po dokončení sošky zemřel. Převorovi kláštera, který sošku umístil do kostela, však posmrtně přišel prorocky říci, že soška není určena pro klášter, nýbrž že přesně za rok navštíví klášter Isabella Manrique de Lara a jí mají sošku dát. Ona ji daruje ke svatbě své dceři, která ji odveze do Čech, a tam bude soška nazývána Pražským Jezulátkem a uctívána ve všech zemích. O tom, proč nebyl tento poutavý příběh využit P. Emerichem v jeho vyprávění, se lze jen dohadovat; jedním z důvodů by byl zřejmě i prohraný proces Polyxeny italské babičky obviněné z kacířství.

Z badatelského hlediska nelze samozřejmě ani v příběhu Pražského Jezulátka opomenout dobové podmiňující okolnosti jeho kultu, zejména v 17. a 18. století duchovní proměny společnosti, poznamenané ať již vynuceným, či dobrovolným příklonem ke katolictví. Jak píše J. Francek v úvodu k vydaným referátům z konference *Rekatolizace*

⁶⁶ Obsah tohoto papežova ustanovení z 11. července 1587 byl otiskován před „*Litanii k nejsladšímu jménu Ježíš*“ s dodatkem, že touto udělovanou milostí vyhověl Sixtus V. žádosti řádu bosých karmelitánů.

⁶⁷ Věřící se například měli k Jezulátku kromě jiného modlit za jednotu křesťanských panovníků a za vymýcení kacířstva, viz *Neun= Tägige Andachts= Übungen ...* Prag 1761, s. 250–252.

⁶⁸ Tamtéž, s. 252.

⁶⁹ Ještě v roce 1891 napsal Hermann KONEBERG, O.S.B. ve třetím vydání své úspěšné knížky *Das Prager Jesukindlein ...: „Woher die fromme Fürstin dieselbe bekommen hatte, ist nie bekannt geworden.“* (s. 4).

⁷⁰ Naposledy in J. FORBELSKÝ, J. ROYT, M. HORYNA, op. cit., s. 52.

⁷¹ „*Meine Patres! hier gieb ich ihnen, was ich am liebsten hab: verehrt diese Bildniß, so wird ihnen nichts ermangeln.*“ (s. 130). J. Kř. VOTKA, op. cit., s. 19, uvedl svůj překlad „*Milí otcové! Tuto Vám to, co mi jest nejmilejšího, dávám. Ctěte sošku tuto, a zajisté nebudete mítí nedostatku*“, s odkazem na dnes ještě neidentifikovaný německý spis z roku 1740: *Kurzer Bericht von dem karmelitanischen gnadenreichen Kindlein Jesu*. Prag 1740. Seite 130.

⁷² P. EMERICUS A S. STEPHANO, *Pražské Veliké a Malé.*, s. 9.

⁷³ F. STEINHART, op. cit., s. 31–32. Bohužel autor neuvádí, zda legendu přímo od někoho z rodiny vyslechl nebo ji někde četl. Ve zkratce cestu Jezulátka ze Španělska do kláštera bosých karmelitánů u P. Marie Vítězné shrnul Vilém Bitnar v krátké stati *Polyxena z Lobkovic*, in: *Od Pražského Jezulátka 1, 1935, č. 2, s. 47–49.*

⁷⁴ Tamtéž, s. 34: autor nekonkretizuje danou literaturu, ale upozorňuje, že legendisticky je příběh chápán proto, že pro něj nejsou žádné historické podklady. K Isabelle Manrique de Lara, rozené de Bresegno (Brizeño), přináší podrobnosti o jejich významných příbuzenských vazbách, ale nezmiňuje se o inkvizičním procesu, který byl proti ní veden pro nařčení z kacířství (o něm viz P. VOREL, op. cit., s. 245, též J. FORBELSKÝ, *Duchovní dotek románského světa*, in: J. FORBELSKÝ, J. ROYT, M. HORYNA, op. cit., s. 20). I to by mohlo být v 17. století v příběhu Jezulátka ještě na závalu. Více o rodině Marie Manrique de Lara a kontaktech její italské matky s neapolským kruhem intelektuálů blízkých luteránskému smýšlení viz B. CHUDOBA, *Španělé na Bílé hoře ...*, Praha 1945, s. 60–61. O Jezulátku má autor jen zmínku na s. 266, že bylo přineseno ze Španělska Marií Manrique de Lara.

v českých zemích, patří rekatolizace obyvatel v Českých zemích ke značně zdeformovaným jevům našich národních dějin, s přirozeně vnášenými hodnotícími hledisky podle konfesijního založení historiků, včetně přístupu marxistické historiografie, a je tedy potřeba, „zobrazit duchovní svět raného novověku v novém světle a v nových souvislostech.“⁷⁵ Domnívám se, že Pražské Jezulátko bylo nepochybně mistrně zvolenou nabídkou v prosazování jediné povolené víry a tuto jeho úlohu nelze nějakým novým úhlem pohledu vymazat.⁷⁶ Zároveň je však snad třeba připustit, že mohlo mít značnou přitažlivost i pro původně nekatolicky orientované věřící. Dojímavá líbeznost malého děcka, nadaného určitou ochrannou energií, mohla být přijatelná k viditelně prokazovanému uctívání i pro nedobrovolně se hlásící „nové“ katolíky. Ale to jsme již na půdě hypotéz, vnášených do minulosti současnými pocity. Nicméně zůstávají zde ještě další otázky, např. jaké byly skutečné okolnosti darování Jezulátka karmelitánům u P. Marie Vítězné,⁷⁷ zda jsou někde v historických pramenech doklady o jeho uctívání a jím prokázaných milostech v rodině Marie Manrique de Lara a později její dcery Polyxeny,⁷⁸ jak je možné, že tak vzácná soška byla zapomenuta karmelitány v klášteře při útěku před vojáky a nehledána vzápětí po návratu. V rodinných archivech šlechtických osob, jmenovaných P. Cyrilem a P. Emerichem mezi obdarovanými milostí Jezulátka, by bylo možné učinit pokus dohledat soulad s popisovanými svízely, které Jezulátko pomáhalo řešit. Za konečný nelze považovat ani tento náhled do tiskařské produkce 17. a 18. století. Jednak vychází z bibliografického materiálu, který je stále rozšiřován novými nálezy v souvislosti s pokračujícím průzkumem historických fondů, a jednak byly rešerše zaměřeny na tisky, přímo názvem oznamující, že jejich obsahem je úcta k Jezulátku. Jak však příklady edice kázání P. Raymunda a filozofického pojednání F. A. Walckera (viz Přílohu č. 1) naznačují, mohou se texty o Jezulátku najít i v tiscích, jejichž titul o něm mlčí. Pečlivé porovnání všech dochovaných tisků, které pro tento přehled nemohly být z různých důvodů prostudovány, odhalí nejspíš jak nová vyobrazení Jezulátka, tak i výtisky různých variant. Konec konců i sám spis P. Emericha by stál za nový rozbor, navzdory zdánlivě „vytěženému“ obsahu.⁷⁹

Kult této malé sošky, setrvávající v uctívání jen s malými přestávkami po bezmála čtyři staletí, je fenoménem, kterému je naše historické bádání ještě dlužno důkladnou monografii, založenou na solidní heuristice a znalosti dobového prostředí.

Příloha č. 1

Seznam tisků věnovaných Pražskému Jezulátku

(záznamy jsou řazeny podle data vydání)

Zdroj: česká národní retrospektivní bibliografie (*Knihopis*, BCBT, kramářské tisky) a internetové katalogy knihoven.

* označuje záznamy převzaté z katalogů knihoven, tedy doložené dochovaným výtiskem, avšak dosud bibliograficky nepopsané či pro tento příspěvek neprostudované

**označují záznamy převzaté z relevantní literatury, zatím nedoložené dochovaným výtiskem

Innsbrünstige **Andachts=Ubungen** Zu den gebenedeyten JESU=Kindlein und andern lieben Heiligen / Als Zu seiner wehrtisten Mutter MARIA, Den H. H. Drey=Königen / der Heiligen Jungfrauen LYDWINA, und der Heil. REGINA; Wie auch / für arme Seelen im Fegfeuer.

Gedruckt zu Prag / bey Barbara Francisca Beringerin / durch Joh. Georg. Behr / Im Jahr 1724. 8°. [20] ff + [1] tab.

Před fol. B5 mědirytová příloha signovaná „fr. Prechler del. fischer sc. Pragae“ – v rámečku 77x123 mm portrét sv. Lidvíny.

V BCBT registrován pouze exemplář Národní knihovny ČR v Praze, sign. 65 E 2457.

***Modlitba před Obrazem Neyljbezněgssýho GEZULATKA.** S.l., s.t.n. [Po r. 1724?]

Záznam převzat z *Knihopisu* č. 5765, uveden exemplář soukromé sbírky.

***Pjseň** Nowá K Milostnému GEžjsskowi Tábořskému Spomocnjku nassemu w těchto nebezpečných a smutných Čzasech k Spjwánj welmi prospěšná.

W Praze, v Wáclawa Vrba[na] Suchýho [1733–1753] 16°. [4] ff

Záznam převzat z *Knihopisu* č. 9526, kde uveden exemplář z Mnichova Hradiště.

Srov. se záznamem *Knihopisu* č. 9527 (zde vročení 1775–1820).

⁷⁵ *Rekatolizace v českých zemích. Sborník příspěvků z konference konané 10. září 1993*, red. Jindřich FRANCEK, Pardubice, Městský úřad Jičín ve spolupráci s Pekařovou společností Českého ráje Trutnov a Historickým klubem – pobočka Pardubice 1995, 162 s., zde s. 1.

⁷⁶ Úlohu Jezulátka v zápase o novou zbožnost, proti kacířům a hříšníkům, přímo formuluje jako jeden z bodů bulla papeže, a vypovídá o ní koneckonců např. i text na jednom z vyobrazení: „Verachte nicht diß kleine Kind Es ist dein Herr; der strafft die Sünd“ (viz Přílohu č. 2, rok 1776).

⁷⁷ J. ROYT, *Obraz a kult ...*, s. 320, uvádí celkem rozumný argument, že Polyxena neměla dceru, které by Jezulátko podle rodinné tradice předala. Proč se však vzdala ochrany Jezulátka právě ve své nejtěžší situaci, po smrti svého manžela? Nemohla zde sehrát úlohu určitá společenská prestiž, když právě v roce 1628 se v Praze zúčastnil výročních slavností přenesení těla sv. Norberta z Magdeburku do Prahy sám císař Ferdinand II., jehož štědré zajištění renty pro klášter bosých karmelitánů je v knize P. Emericha vzpomínáno jako první ze zátraků Jezulátka? Jinak Polyxena podporovala též jezuitu, fran-tiškány a kapucíny. Strahovským premonstrátům pro slavnostní přenesení ostatků sv. Norberta v roce 1627 dala pořídit stříbrnou hermu, v níž byla nese-na světcova hlava (viz Cyril STRAKA, *Přenesení ostatků sv. Norberta z Magdeburku na Strahov. K třistaletému jubileu 1927*, Praha 1927, s. 80). Podle P. Emericha (57. kapitola) si v roce 1654 u Jezulátka vyprosil vytuouzeného následníka Kryštof Ferdinand z Lobkowicz.

⁷⁸ Případá mi poněkud zvláštní, že není např. ani v dopisech Polyxeny manželovi zmínka o tom, že by se v těžkých chvílích, např. v nemoci, utíkala o pomoc k Jezulátku, které bylo rodinným palladiem. Zasloužnou edici této korespondence viz Pavel MAREK, *Svědectví o ztrátě starého světa : manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovicové z Pernštejna*. České Budějovice, Historický ústav Jihočeské univerzity 2005. 713 s. Dr. Markovi a dr. Kopiczkovi, znalci archivních lobkowiczských sbírek, jsem také vděčná za ochotnou konzultaci ohledně dochovaných písemných zpráv k legendě o Jezulátku v rodinných pozůstatostech. Jak se zdá, z tohoto hlediska v současné době písemná svědectví známa nejsou, vyloučit je však nelze. Za odpověď na tentýž dotaz děkuji rovněž panu prof. Forbelskému.

⁷⁹ P. MAŤA, *Polyxena Lobkovicová ...*, op. cit., s. 396: „Věškerá dosavadní zpracování dějin kultu pražského Jezulátka více či méně otrocky parafrázuji práci Emericha a S. Stephano... Cyrilův rozhodující podíl na úspěchu nového kultu vyniká z této práce ještě výrazněji než z pozdější literatury.“ Viz též F. EKERT, op. cit., s. 245–249. Nabízí se i úkol porovnat vydaný text s rukopisem, uchovávaným v archivním fondu Suverénního řádu maltézských rytířů v Praze (za informaci děkuji Mgr. J. Mazůrkové).

EMERICUS a S. Stephano, OCarmDisc

Pragerisches Groß und Klein. Das ist: Geschichts=Verfassung, Deß In seinen seltsamen Gnaden / scheinbaren Wunder=Zeichen / Wunder=würdigen Begebenheiten / Grossen: In seiner auß Jungfrau=Wachs gestalten Heiligen Bildnuß / Kleinen: Kindleins=JESU. Welches schon über hundert Jahr bey denen Barfüßigen Carmelitern in der Königl. Kleinern Stadt Prag / andächtigtst verehret wird. Von R. P. EMERICO à S. Stephano, würcklichen Priore der gemeldten Geistlichen / Zusammen getragen / mit eingemengten Sinn=und Lehr=reichen Concepten auß der Heil. Schrifft ordentlich beschriben [!]: Deme, zum Ende, beygefügt seynd die Tag=Zeiten und Litaney vom Heiligsten Nahmen JESU.

Prag, gedruckt im Königs=Hoff, bey Mathias Adam Höger, Hoch=Fürstlich=Ertz=Bischöfflichen Buchdrucker. 1737.

8°. [17], 307 pp + [1] tab.

Strahovská knihovna Královské kanonie premonstrátů v Praze, sign. JF VI 30, bez přílohy.

Národní knihovna ČR, Praha, sign. 51 E 10, s odlišnou typografickou úpravou a s přílohou:

Před titulní stranou mědirytina v rámečku 102x58 mm signovaná „Schmidt del: Birckhart Sc: Pragae.“ – Pražské Jezulátko ve svatozáři pod baldachýnem ve tvaru mušle, stojící na podstavci s iniciálami IHS a se dvěma hlavami andělíčků, dva andělíčky přilétají k jeho hlavě, po stranách dva rohy hojnosti. Dole pod rámečkem rytý text „Gratios, IESUL, apud [!] P. P. Carmelit: Disc: Pragae.“

Další dochovaný exemplář, evidovaný v BCBT (Knihovna Národního muzea v Praze, sign. ZAKN St. L.115) nelze v současné době pro nedostupnost přiřadit k některé ze zjištěných variant.

Č. ZÍBRT, *Bibliografie české historie IV*, č. 2296 nerozlišuje varianty.

EMERICUS a S. Stephano, OCarmDisc

Pragerisches Groß und Klein. Das ist: Geschichts=Verfassung, Des In seinen seltsamen Gnaden, scheinbaren Wunder=Zeichen, Wunder=würdigen Begebenheiten, Grossen: In seiner auß Jungfrau=Wachs gestalten Heiligen Bildnuß / Kleinen: Kindleins=JESU, Welches schon über hundert Jahr bey denen Barfüßigen Carmelitern in der Königl. Kleinern Stadt Prag / andächtigtst verehret wird. Von R. P. EMERICO à S. Stephano, würcklichen Priore der gemeldten Geistlichen / Zusammen getragen / mit eingemengten Sinn=und Lehr=reichen Concepten auß der Heil. Schrifft ordentlich beschrieben: Deme / zum Ende / beygefügt seynd die Tag=Zeiten und Litaney vom Heiligsten Nahmen JESU.

Prag / gedruckt im Königs=Hoff / bey Mathias Adam Höger / Hoch=Fürstlich=Ertz=Bischöfflichen Buchdrucker / 1737. 8°. [17], 306 pp + [1] tab.

Před titulním listem mědirytina v rámečku 102x60 mm podepsaná „Rantz, Cuccus=Baade in Boh. fe.“: Pražské Jezulátko ve svatozáři na podstavci s iniciálami IHS, dole klečící dva andělé, k hlavě Jezulátka přilétají dva andělíčky, nad baldachýnem ve tvaru mušle tuha s rytým nápisem „Das gnadenreiche JESU=Kindlein, welches schon über 100 Jahre bey denen barfüßigen Carmelitern in Prag verehret wird.“ Dole po stranách podstavce klečí dva andělé (exemplář Knihovny AV ČR, sign. TH 2356).

Tatáž ilustrace použita u spisu: A. F. Walcker, *Reflexio theologica*, 1746. V BCBT registrovány 3 exempláře této varianty, 2 z nich bez přílohy (Knihovna Národního muzea, fond Bludov, Moravská zemská knihovna v Brně, sign. St 1–601.039).

EMERICUS a S. Stephano, OCarmDisc

Pragerisches Groß und Klein. Das ist: Geschichts=Verfassung, Des In seinen seltsamen Gnaden, scheinbaren Wunder=Zeichen, Wunder=würdigen Begebenheiten, Grossen:

In seiner auß Jungfrau=Wachs gestalten Heiligen Bildnuß, Kleinen: Kindleins=JESU, Welches schon über hundert Jahr bey denen Barfüßigen Carmelitern in der Königl. Kleinern Stadt Prag / andächtigtst verehret wird. Von R. P. EMERICO à S. Stephano, würcklichen Priore der gemeldten Geistlichen / Zusammen getragen / mit eingemengten Sinn=und Lehr=reichen Concepten auß der Heil. Schrifft ordentlich beschrieben: Deme / zum Ende / beygefügt seynd die Tag=Zeiten und Litaney vom Heiligsten Nahmen JESU. Prag / gedruckt im Königs=Hoff / bey Mathias Adam Höger / Hoch=Fürstlich=Ertz=Bischöfflichen Buchdrucker / 1737. **Zu finden auf der Klein=Seite bey ob=genannten Geistlichen.** 8°. [17], 306 pp + [1] tab.

Před titulním listem mědirytina v rámečku 111x68 mm podepsaná „G. Schmidt del. Birckhart sc. Pragae.“: Pražské Jezulátko ve svatozáři stojící na podstavci s iniciálami IHS pod baldachýnem ve tvaru mušle, korunováno dvěma přilétajícími andělíčky, po stranách podstavce se Jezulátka dotýkají dva klečící andělé. Pod výjevem rytý nápis „GRATIOSUS IESULUS APUD P. P. CARMELIT: DISCAL: Pragae.“ (exemplář Strahovské knihovny, sign. EV V 46).

V exempláři Národní knihovny ČR, sign. 21 H 336, vevázána stejná rytina jako u tisku *Neuntägige Andachstübung* ... Praha, J. N. Fický [1740 až 1745] (propracovanější varianta).

Č. ZÍBRT, *Bibliografie české historie*, IV, č. 2296 nerozlišuje varianty.

V BCBT evidovány 3 exempláře této varianty, jeden nemá přílohu (Knihovna Národního muzea, sign. 61 G 1).

**EMERICUS a S. Stephano, OCarmDisc

Pragerisches Groß und Klein.

1740.

Bez dalších upřesňujících údajů zmiňuje toto vydání H. KONEBERG, op. cit., s. 42.

*EMERICUS a S. Stephano, OCarmDisc

Il Grande e Piccolo di Praga.

In Trento, Giambattista Monanni 1740. 8°. 376 pp

V BCBT jako desideratum evidován dosud bibliograficky nepopsaný exemplář Knihovny Národního muzea, sign. ZA KN St L 77, v současné době nedostupný.

Dochovaný exemplář není zaznamenán ani v publikaci J. KAŠPAROVÉ, *Roudnická lobkovická knihovna : jazykově italské tisky 1501–1800 = Biblioteca dei Lobkovic in Roudnice : edizioni stampate in italiano 1501–1800*. Praha 1995.

**Kurzer Bericht von dem karmelitanischen gnadenreichen Kindlein Jesu.

Prag 1740. 8°.

V BCBT jako desideratum evidován pouze převzatý záznam z *Bibliografie české historie* Č. ZÍBRTA, sv. IV, č. 2297, cituje rovněž J. Kř. VOTKA, *Pražské Jezulátko* ..., 1877, s. 19.

Prozatím nedoloženo dochovaným exemplářem (pokud nejde o záměnu s částí některých Andachtsübungen, které mají v názvu ohlášenou historii Jezulátka (Bericht) a k ní vnitřní titulní list.

*Anmütige Andachts-Übungen zu dem Kindlein Jesu. Prag 1740.

V BCBT jako desideratum evidován dosud bibliograficky nepopsaný exemplář Knihovny Národního muzea, sign. ZA KN St L 72 adl. 1, v současné době nedostupný.

Neuntägige Andachstübung zu dem gnadenreichen Kindlein JESU, welches schon über hundert Jahre bey den Wohl Ehrwürdigen PP. Barfüßigen Karmelitern auf der Kleinseiten in Prag öffentlich verehret wird; vorstellend die allerheiligste Kindheit Jesu in anmüthigen Betrachtungen, und andächtigen Gebethlein auf neun Täg eingetheilet, mit bey-

gefügten Tagzeiten, und Litaney von dem allersüßesten Namen JESU. Nebst kurzen Bericht von eben dieser Gnadenbildniß.

Gedruckt im Karolin, bey Johann Norbert Fitzky. **Zu finden bey den obbenannten Geistlichen.** [Prag 1740]. 12°. 143 pp + [1] tab.

Místo a datum doplněno podle povolení k tisku z 8. 9. 1740.

Na mědirytové příloze před titulní listem v rámečku 109x66 mm Pražské Jezulátko, kompozičně zcela shodné s vyobrazením v českém překladu spisu P. Emericha a S. Stephano z roku 1749: Jezulátko ve svatozáří pod naznačeným baldachýnem, stojící na podstavci s iniciálami IHS, korunováno dvěma přilétajícími andělíčky, po stranách podstavce se Jezulátka dotýkají dva klečící andělé. Pod výjevem rytý nápis „GRATIUS IESULUS APUD P. P. CARMELIT: DISCAL: Prage.“

Evidovány pouze dva totožné výtisky z fondu Moravské zemské knihovny v Brně, sign. ZK-3.026, ZK-3.023.

TILGE, Joannes, SJ

Wunder über Wunder! Der Grosse GOTT Ein Klein Kind, Welches Ohne Gebrauch seiner Füßlein dem Sünder nachlaufet; Ohne Gebrauch seines Zünglein die Welt in der Tugend unterrichtet; Ohne Gebrauch seiner Händlein allen und jeden Menschen gewünschte Hülff leistet; Und bey denen Wohl=Ehrwürdigen PP. Carmelitern Barfüßern in der Königl. Kleineren Residentz-Stadt Prag In seiner auß Jungfrau=Wachs Gestalteten Heiligen Bildnuß Schon mehr dann hundert Jahr andächtigt verehret wird; An dem hohen Festag[!] des Allerheiligsten Nahmen JESU / Mittelst einer wohlgemeinten Lob=und Ehren=Rede vorgestellt von P. JOANNE TILGE auß der Gesellschaft JESU / den 17. Tag Monaths Januarii im Jahr 1740.

Gedruckt zu Prag im Königs=Hoff / bey Johann Norbert Fitzky / Ertz=Bischöfl. Buchdrucker. [1740] 4°. [12] ff

Před titulním listem mědirytová příloha v rámečku ve tvaru portálu 170x100 mm, podepsaná „Georg Schmidt del. Birckhart sculp.“: Pražské Jezulátko ve svatozáří, stojící na podstavci s iniciálami IHS a dvěma hlavami andělíčků pod baldachýnem ve tvaru mušle, u podstavce klečí po stranách dva andělé, k hlavě Jezulátka přilétají dva andělíci, podle Jezulátka visí dva rohy hojnosti. Dole zarámovaný rytý text „Gratios, IESUL, apud P. P. Carmelit: Disc: Prage.“, dole v rozích podpisy tvůrců vyobrazení. V BCBT jsou registrovány 4 exempláře, dochované v Národní knihovně ČR (2 z fondu pražské lombkoviczké knihovny), jeden z nich bez přílohy. A. DE BACKER- C. SOMMERVOGEL, *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*, Louvain 1960, tento spis neevidují.

Neun=tägige **Andachts=Übung** Zu Dem Gnadenreichen Kindlein JESU, Welches schon über hundert Jahr bey denen Wohl=Ehrwürdigen PP. Barfüßigen [!] Carmelitern auf der Kleinseithen in Prag öffentlich verehret wird; Vorstellend Die Allerheiligste Kindheit JESU in anmüthigen Betrachtungen / und andächtigen Gebethlein auf neun Tage eingetheilet, mit beygefügten Tag=Zeiten, und Litaney von dem allersüßesten Nahmen JESU.

Gedruckt zu Prag im Königs=Hof bey Johann Norbert Fitzky, Ertz=Bischöfl. Buchdrucker. [1740–1745] 12°. 119, [1] pp + [1] tab.

Datace určena rokem vydaného povolení k tisku a koncem činnosti J. N. Fického jako faktora arcibiskupské tiskárny.

Před titulním listem mědirytina v rámečku 101x56 mm: Pražské Jezulátko ve svatozáří, stojící na podstavci se dvěma hlavami andělíčků a kartuší s iniciálami IHS, pod baldachýnem ve tvaru mušle, k jeho hlavě přilétají dva andělíci, nad baldachýnem stuha s nápisem „Das gnadenreiche Jesú-kindlein, welches schon über 100. Jahr bey denen barfüßigen Carmelitern in prag verehret wird.“ Dole pod rámečkem rytý text „Gratios, IESUL, apud [!] PP. Carmelit: Disc: Prage.“

Od s. 82 sázeno většími typy, nežli ve variantě z téhož roku a z téže tiskárny (kromě jiných drobných změn v sazbě), liší se též mědirytina s Jezulátkem,

budí zdání opotřebované a poupravované měděné plotny (viz Přílohu č. 2). V BCBT registrován pouze exemplář Národní knihovny ČR v Praze, sign. 65 F 1174.

Neun=tägige **Andachts=Übung** Zu Dem Gnadenreichen Kindlein JESU, Welches schon über hundert Jahr bey denen Wohl=Ehrwürdigen PP. Barfüßigen Carmelitern auf der Kleinseithen in Prag öffentlich verehret wird; Vorstellend Die Allerheiligste Kindheit JESU in anmüthigen Betrachtungen und andächtigen Gebethlein auf neun Tage eingetheilet mit beygefügten Tag=Zeiten, und Litaney von dem allersüßesten Nahmen JESU.

Gedruckt zu Prag im Königs=Hof bey Johann Norbert Fitzky, Hoch=Fürstl. Ertz=Bischöfflichen Buchdrucker. [1740–1745] 12°. 118, [2] pp + [1] tab.

Datace určena rokem vydaného privilegia a koncem činnosti tiskaře jako faktora arcibiskupské tiskárny.

Od s. 87 sázeno většími typy, kromě jiných odlišností od varianty z téhož roku a z téže tiskárny, liší se i mědirytina s Jezulátkem – zdá se se propracovanější (viz Přílohu č. 2)

Před titulním listem mědirytina v rámečku 101x57 mm: Pražské Jezulátko ve svatozáří, stojící na podstavci se dvěma hlavami andělíčků a kartuší s iniciálami IHS, pod baldachýnem ve tvaru mušle, k jeho hlavě přilétají dva andělíci, nad baldachýnem stuha s nápisem „Das gnadenreiche Jesúkindlein, welches schon über 100. Jahr bey denen barfüßigen Carmelitern in prag verehret wird.“ Dole pod rámečkem rytý text „Gratios, IESUL, apud [!] PP. Carmelit: Disc: Prage.“

V BCBT registrován pouze exemplář Národní knihovny ČR v Praze, sign. 65 F 1175.

*Anmütige **Andachts=Übungen** zu dem Kindlein Jesu. Prag 1741.

V BCBT jako desideratum evidován dosud bibliograficky nepopsaný exemplář Knihovny Národního muzea, sign. ZAKN St L 83, v současnosti nedostupný.

Anmüthige **Andachts=Übungen** Zu Dem Kindlein JESU Welches Mit vielen grossen Gnaden leuchtend / In der Kirchen deren PP. Baarfüssigen Carmelitern in der Kleinern Stadt Prag verehret wird. Dessen angerührte Bildnuß allhier in der Gelübds=Kirchen der Allerheiligsten Dreyfaltigkeit bey denen baarfüssigen Carmeliterinen zu Trost des Volcks ausgesetzt ist. Mit Bewilligung hoher Geistl. Obrigkeit.

München / gedruckt bey Maria Magdalena Riedlin Wittib / 1743. 8°. 40 pp + [1] tab.

Před titulním listem mědirytina v rámečku 101x57 mm podepsaná „Götz et Klauber Cath. Sc. Aug. V.“ Pražské Jezulátko ve svatozáří, stojící pod mohutným, korunovaným baldachýnem na podstavci s iniciálami IHS a pod nimi umístěnou kartuší s rytým nápisem „Gratios, IESUL, apud PP. Carmelitan. Discal. Prage.“, pod podstavcem vyryto „Daß gnadenreiche Jesu Kindlein, welches schon über 100. Jahr bey denen barfüßigen Carmelitern in Prag verehret wird.“ K hlavě Jezulátka přilétají dva andělíci.

V BCBT registrován pouze exemplář Národní knihovny ČR v Praze, sign. 36 F 1556.

WALCKER, Adam Franz, OPraem

REFLEXIO THEOLOGICA, CONTRA ERRONEA HÆRETICORUM DOGMATA, CIRCA MESSIAM SEU CHRISTUM VERUM DEUM ET HOMINEM. QUÆSTIONES RESOLVENS. CUM ANNEXIS THESISIBUS EX UNIVERSA THEOLOGIA SCHOLASTICA, QUAS In Celeberrimo Archi-Episcopali Collegio Pragæ ad S. Adalbertum, PRÆSIDE P. ADAMO FRANCISCO WALKER, Sacri, Candidissimi, Canonici, ac Exempti Ordinis

Præmonstrat. Reg. Ecclesiæ B.V. MARIÆ Montis Sion Canonico, Proto-Notario Apostolico Publico, & Jurato, nec non in præfato Archi-Episcopali Collegio SS. Theol. Professore Ordinario, & Seniore. Solemniter defendendas suscepit P. NORBERTUS SEELIGER, Sac. ac Exempti Ord. Cisterc. Regii Monasterii B.V. MARIÆ de Plass Professorus. Anno 1746. Die [...] Augusti, Horis [...] Meridiem consuetis. Vetero-Pragæ in Aula-Regia, Typis Archi-Episcopalibus, per Godefridum Lange, p. t. Factorem. [1745] 8°. [8], 341, [3] pp + [1] tab.

Na fol. [(1v)]: DIVINO... SANCTISSIMO JESULO,... Defendens.

Za titulním listem mědirytová příloha v rámečku 102x61 mm podepsaná „*Rentz Cuccus=Baade in Boh. fe.*“: Pražské Jezulátko (totéž jako u spisu P. Emericha z roku 1737, exemplář Knihovny Akademie věd ČR, Praha). V BCBT evidovány dva dochované exempláře ve Strahovské knihovně.

Neun-tägige **Andachts-Ubung** zu dem Wunderthätig- und Gnadenreichen Kindlein Jesu, welches Schon über hundert Jahr bey denen PP. Barfüßigen Carmelitern zu Prag / und dermahlen in seinen / an sich / als an dem Original angerührten Bildnissen in vielen Orthen mit grösten Trost und Seelen=Nutzen andächtigtst verehret wird. Vorstellend Die Allerheiligste Kindheit JESU in neun anmüthigen Betrachtungen / und andächtigen Gebethlein / mit beygefüigten Tag=Zeiten / Litaney / und vielen anderen Andachts=Ubung- zu dem Kindlein JESU.

Gedruckt zu Prag im Königshof bey Franz Carl Hladky, Hochfürstl. Ertz=Bischöfl. Buchdrucker. **1748. Zu finden bey ob=bemeldten Geistlichen.** 8°. 221, 3 pp + [1] tab.

Před titulním listem mědirytina 103x63 mm: na podstavci s iniciálami IHS stojící Pražské Jezulátko ve svatozáří pod baldachýnem ve tvaru mušle, po stranách rohy hojnosti, k jeho hlavě přilétají dva andělíci, dole pod podstavcem kartuš s rytým textem „*Das gnadenreiche Kindlein Jesu, welches schon über 100 Jahr bey denen P. P. barfüsse [!] Carmelitern zu Prag und dermahlen in seinen an dem Original angerührten bildnissen an vielen orthen verehret wird.*“

V BCBT registrován pouze exemplář Národní knihovny ČR v Praze, sign. Sf 540, evidovaný zkráceným názvem v databázi Manuscriptorium.

EMERICUS a S. Stephano, OCarmDisc

Pražské Veliké a Malé. To gest: Weytah Příběhůw, W swých přepodiwných Milostech, mnohých Dobrodin, Podiwenj=hodných Příhod, Velikého: W swým z Wosku způsobeném Swatém Obrazu, ale Malého: GEZVLATKA, Které giž přes sto Lét v P. P. Karmelitanůw Bosákůw w Menssým Městě Pražském nábožně se ctj; Od R. P. Emerico à S. Stephano, skutečného Přewora gménowaných Duchownjch / s promjchanými Navčenj=plnými Conceptmi z Pjsma Swatého w Gazyku Německém pořádně popsané; Nynj ale k Potessenj Wlastencůw w Ržeč Českau wvedené / s přidanými Hodinkami, a Letanyi o Neyswětégssým Gménu GEžjsse. Wytissténé w Praze / w Král. Dwoře / v Frantisska Karla Hladkýho / Arcy-Biskupského Ympressora / **1749. K nalezenj na Malý Straně v před=gménowaných Duchownjch.** 8°. [XII], 262 pp + [1] tab.

Před titulním listem exempláře Strahovské knihovny (sign. AN XVI 21) mědirytina v rámečku 107x67 mm: Pražské Jezulátko ve svatozáří stojící na podstavci s iniciálami IHS pod baldachýnem ve tvaru mušle, korunováno dvěma přilétajícími andělíčky, po stranách podstavce se Jezulátka dotýkají dva klečící andělé. Pod výjevem rytý nápis „*GRATIOSUS IESULUS APUD P. P. CARMELIT. DISCAL: Pragæ.*“ Rytina je kompozičně nápodobou ilustrace, signované v německém vydání z roku 1737 G. Schmidtem a A. Birckhardtem (exemplář Strahovské knihovny AN XVI 21), srov. s přílohou u *Neuntägige Andachtsubung...* Prag [1740].

Knihopis č. 2252 eviduje 6 exemplářů, z nichž 3 nemohly být prohlédnuty. Exempláře Národní knihovny ČR, sign. 54 E 90, a Strahovské knihovny, sign. BQ VII 88, mědirytovou přílohu nemají.

*Nabožna (!) **Pjseň** o milostném Gezulatku, které giž přes sto Lét s mnohými Milostmi se stkwěgjcj v Wel. P. P. Karmelitanůw Bosakůw w menssjm Městě Pražském weřegně se ctj.

[B. m. t., circa **1750?**] 8°. [2] ff.

Záznam převzat z Knihopisu č. 8386, kde je uveden jen odkaz na soukromou sbírku.

Poznámka ABA: Mohlo jít o českou verzi písně, která byla připojena ke spisu P. Emericha a převzata i do českého překladu v roce 1749, citovaného výše. Reprint písně zařadil do své dizertace jako přílohu N. Richard.

EMERICUS a S. Stephano, OCarmDisc

Pragerisches Groß und Klein. Das ist: Geschichts=Verfassung, Des In seinen seltsamen Gnaden, scheinbaren Wunder=Zeichen, Wunder=würckende Begebenheiten, Grossen: In seiner auß Jungfrau=Wachs gestalten Heiligen Bildnuß Kleinen Kindleins=JESU, Welches schon über hundert Jahr bey denen Barfüßigen Carmelitern in der Königl. Kleinern Stadt Prag andächtigtst verehret wird, Von R. P. EMERICO à S. Stephano, würcklichen Priore der gemeldten Geistlichen Zusammen getragen, mit eingemengten Sinn= und Lehr=reichen Concepten auß der H. Schrift ordentlich beschrieben: Deme / zu Ende / beygefüigt seynd die Tag=Zeiten und Litaney vom Heiligsten Nahmen JESU.

Prag, gedruckt im Königs=Hoff, bey Frantz Carl Hladky / Hoch=Fürstlich=Ertz=Bischöfllichen Buchdrucker / **1753.**

Zu bekommen auf der Klein=Seiten bey obgenannten Geistlichen. 8°. [17], 304 pp + [1] tab.

Před titulním listem mědirytina v rámečku 107x67 mm podepsaná „*F. L. Schmilner sc. Vienneæ*“: Pražské Jezulátko pouze ve svatozáří, bez baldachýnu, stojící na podstavci překrytém pěti andělíčky (s kadidlem a rohem hojnosti), v horním levém rohu přes paprsky svatozáře obrysy hlaviček dvou dalších andělíčků. Pod výjevem dvěma linkami oddělený rytý text „*Gratiosus JESULUS. Apud P. P. Car. Disc. Micro Pragæ.*“ Kompozičně totožné vyobrazení viz u vydání Emerichova spisu v roce 1760 (jen v horním levém rohu chybějí hlavy andělíčků).

V BCBT registrován pouze exemplář Národní knihovny ČR v Praze, sign. 65 E 2977.

***VLČEK z Dobré Zemice a z Hlučina, Jiří Bedřich Josef** Brennende Liebe Des Göttlichen Kinds JESU gegen den Menschen / Das ist: Neun anmüthige Betrachtungen jener unaussprechlichen Liebe / welche Unser HERR und Heyland in der Menschwerdung und Kindheit dem Menschen erwiesen / um denselben zur Gegen=Lieb anzuflammen; eingerichtet auf die eingeführte Novena zu diesem Göttlichen Gnaden=Kind / mit beygefüigten Tag=Zeiten und Litaney von dem Allersüssesten Nahmen JESU. Von Georg Friedrich Joseph Wilczek / Freyherrn vom guten Lande und Hultzin / SS. Theol. Doctore, des Collegiats-Stifts zu Groß=Glogau Dom=Herrn und Dechanten zu Tetschen ob der Elben. Leitmeritz / bey Joh. Carl Laube / Bischofl. Buchdrucker. **[1754?] 12°. 104 pp**

Povolení k tisku datováno 27. 11. 1754.

PUMPRLA I. 4884.

V BCBT registrovány tři dochované exempláře. Záznam převzat ze Soupisy V. Pumprly.

VLČEK z Dobré Zemice a z Hlučina, Jiří Bedřich Josef Brennende Liebe Des Göttlichen Kinds JESU gegen den

Menschen, Das ist: Neun anmüthige Betrachtungen jener unaussprechlichen Liebe, welche Unser HERR und Heyland in der Menschwerdung und Kindheit dem Menschen erwiesen, um denselben zur Gegen=Lieb anzuflammen; eingerichtet auf die eingeführte Novena zu diesem Göttlichen Gnaden=Kind, mit beygefügtten Tage=Zeiten und Litaney von dem Allersüssesten Nahmen JESU, und von der Vorsichtigkeit GOTTES, von Georg Friedrich Joseph Wilczek, Freyherrn vom guten Lande und Hultzin, SS. Theol. Doctore, Ihro Kayserl. und Königl. Apostolischen Majestät Praelato Domesticco; und Dero Königl. Land=Capellen zugleich Collegiat Kirchen bey Aller Heiligen ob dem Prager=Schloß infulirten Probst, des Collegiats=Stifts zu Groß=Glogau Dom=Herrn, und Dechanten zu Tetschen ob der Elben. **Zweyte Auflage.**

[S.l., s.t.n., post 1754] 12°. 96 pp + [1] tab.

Povolení k tisku datováno 27. 11. 1754.

Před titulní stranou mědirytová příloha – Pražské Jezulátko.

V BCBT evidovány pouze dva dochované exempláře: v Knihovně Národního muzea, sign. 57 G 40 (příloha nemohla být podrobně popsána), a v Národní knihovně ČR, sign. 46 G 69 (bez přílohy).

Neun=Tägige **Andachts=Übungen**, Zu Dem gnadenreichen Kindlein Jesu welches bey denen Wohl=Ehrwürdigen PP. Carmelitern zu Prag, Anjetzo auch zu Brünn In der Kirchen deren Wohl=Ehrwürdigen PP. Franciscanern öffentlich verehret wird. vorstellend Die Allerheiligste Kindheit JESU, in anmüthigen Betrachtungen, und Gebetern auf neun Tage eingetheilet, nebst beygefügtten Tag=Zeiten, und Litaney von dem allersüssesten Nahmen Jesu.

Erstlich gedruckt zu Prag. Nachgedruckt zu Brünn bey Emanuel Swoboda, privilegirten Buchdrucker / **1758.** 8°. 96 pp + [1] tab.

Na mědirytové příloze 113x67 mm (bez rámečku) Pražské Jezulátko ve svatozář, stojící na podstavci ozdobeném dvěma hlavičkami andělíčků a kartuš s písmeny IHS, pod baldachýnem ve tvaru mušle, po stranách odstavce dva klečící andělé, pod podstavcem kartuš s rytým nápisem „*Daß gnadenreiche Kindlein Jesu welches schon über 100 Jahr bei denen P P barfüßigen Carmelitern in Prag und dermalen in seinen an dem original angerührten bildnussen an vielen orthen verehret wird.*“

Dokoupil, Brněnské tisky, 1758, č. 7.

V BCBT evidován pouze exemplář Moravské zemské knihovny v Brně, sign. ZK 3.010.

***METHODUS EXCELLENTIS PIETATIS, IN DIES ARDENTER DEUM TRI-UNUM ADORANDI, DEI VIRGINEAM MATREM HONORANDI, SANTOSQUE CELITES INVOCANDI,** Reimpressa, & Methodo Confitentí, ac Com[m]unicandi, alliisque affectibus adaucta.

PRAGÆ, Typis Francisci Ignatii Kirchner, Typogr. Regii, MDCCLVIII [=1758]. 8°. 366 pp + [25] tab.

Záznam se seznamem všech příloh uvádí P. Voit, *Bohemica...*, s. 660–661, za s. 248 vězáno mědirytové vyobrazení Pražského Jezulátka, podepsané Ignácem Saltzerem.

Podrobnější údaje o rytině uvádí Jan T. ŠTEFAN, *Knížní ilustrace bratrů Salzerů: Karla, Jana Nepomuka a Ignáce. ...* Ostrava, MARQ. 2011, s. 61: rozměry obrázku 142–81 mm, podepsáno „*Ign: Saltzer del: sculp: et excud: Pragæ*“, nápis „*Daß Holdseelige Jesu Kindlein welches bey denen Barfüßige PP. Karmelitern in Prag andächtig verehret wird.*“

V BCBT je evidováno 6 dochovaných exemplářů tohoto vydání, všechny bez příloh. Exemplář s přílohami, patrně dávným vlastním záměrně dodatečně věvázanými, je nyní podle J. Štefana v soukromé sbírce.

V obsahu díla není žádná pasáž přímo se týkající Pražského Jezulátka, pouze na s. 249–257 jsou „LITANIÆ DE SS. NOMINE JESU.“

Neun=Tägige **Andachts=Übung** Zu Dem Gnadenreichen Kindlein JESU, Welches schon über hundert Jahr bey denen Wohl=Ehrwürdigen PP. Barfüßigen Carmelitern auf der Kleinseiten in Prag öffentlich verehret wird; Vorstellend Die Allerheiligste Kindheit JESU in anmüthigen Betrachtungen, und andächtigen Gebethlein auf neun Tage eingetheilet, mit beygefügtten Tagzeiten, und Litaney von dem allersüssesten Nahmen JESU. Nebst kurzem Bericht von eben dieser Gnaden=Bildnuß.

Gedruckt zu Prag bey Ignatz Pruscha. **1759. Zu finden bey denen obbenannten Geistlichen.** 12°. 143, [1] pp + [1] tab.

V BCBT evidovány dva exempláře, odlišné přílohou:

Před titulním listem mědirytina 105x63 mm bez rámečku: Pražské Jezulátko ve svatozář, stojící na podstavci s iniciálami IHS, pod baldachýnem ve tvaru mušle, po stranách k jeho hlavě přilétají dva andělíci, po jeho bocích visí dva rohy hojnosti, pod podstavcem kartuš s rytým textem „*Das gnadenreiche Kindlein Jesu, welches über 100 Jahr bey denen PP barfüsse Carmelitern zu Prag und dermalen in seinen an dem Original angerührten bildnussen an vielen orthen verehret wird.*“ Exemplář Národní knihovny ČR v Praze, sign. 65 F 1177.

Tatáž mědirytina byla uplatněna jako příloha u vydání *Andachts=Übungen* 1761 (Hladký-Fický, dědicové).

Exemplář Strahovské knihovny, sign. BT IV 110, s mědirytovou přílohou stejnou jako u českého překladu spisu P. Emericha a S. Stephano z roku 1749.

FRANKENBERG, Johann Heinrich von

Trost und Nutzen der Andacht Zu dem Wunder=und Gnadenreichen So genannten Pragerischen Kindlein JESU In dem Gottes=Hauß deren WW. EE. PP. Carmelitern Baarfüssern ad S. MARIAM de Victoria. Allen andächtigen Verehrern dieser Gnad=und Liebreichen Bildnuß Von der Kanzel vorgetragen Von JOANNE HENRICO Graf von Franckenberg, und Schellendorf, als damahlen schon ernenneten Ertz=Bischoffen zu Mecheln, und Primaten von Niederlanden &c. &c. ANNO 1759. den 21. Jenner.

Gedruckt zu Prag, bey Ignatz Frantz Pruscha. [1759] 2°. [10] pp

V BCBT registrovány 4 dochované exempláře.

EMERICUS a S. Stephano, OCarmDisc

Pragerisches Groß und Klein. Das ist: Geschichts=Verfassung, Des In seinen seltsamen Gnaden, scheinbaren Wunder=Zeichen, Wunder=würckenden Begebenheiten, Grossen: In seiner aus Jungfrau=Wachs gestalten Heiligen Bildnuß Kleinen Kindleins=JESU, Welches schon über hundert Jahr bey denen Barfüßigen Carmelitern in der Königl. Kleinen Stadt Prag andächtigt verehret wird, Von R. P. EMERICO à S. Stephano, würcklichen Priore der gemeldeten Geistlichen Zusammen getragen, mit eingemengten Sinn=und Lehr=reichen Concepten aus der H. Schrift ordentlich beschrieben: Deme zu Ende beygefügt seyend die Tag=Zeiten und Litaney vom Heiligsten Nahmen JESU.

Prag, gedruckt bey denen Fitzky=und Hladkyschen Erben, im schwarzen Adler, neben der Müntz, **1760. Zu bekommen auf der Klein=Seiten bey obgenannten Geistlichen.** 8°. [17], 302 pp + [1] tab.

Před titulním listem mědirytina v rámečku 110x68 mm signovaná „*Verhelst Cath. Fratres Sculps. A.V.*“: kompozičně totožné vyobrazení Pražského Jezulátka jako na příloze u vydání Emerichova spisu v roce 1753 (většně dole rytého nápisu „*Gratiosus JESULUS apud P. P. Car. Disc. Micro Pragæ.*“), jen v horním levém rohu zde chybějí dvě hlavy andělíčků.

Č. ZÍBRT, *Bibliografie české historie*, IV, č. 2296.

V BCBT registrovány pouze dva exempláře: Národní knihovna ČR v Praze, sign. 51 G 39, a Knihovna Národního muzea v Praze, sign. 52 F 47.

***Verehrung** Deß Göttlichen Kindlein Jesu: Oder Besondere Andacht Zu Nutz und Trost Denen in das Pragerische Kindlein Verliebten Seelen: Durch neun Täg nach einander, oder 9. Dienstag nach Belieben und Gelegenheit In unterschiedlichen Anliegen andächtig zu verrichten, und nützlich zu gebrauchen : Sambt Morgen- Abend- Meß- Beicht- und Communion-Gebetter.

Göbhardt, 1761. (3–94) pp.

Pag. 3 má nadpis: Kurtzer Bericht Von Ursprung der H. Bildnuß des Pragerischen Gnadenreichen Jesu Kindlein. ...

Thesaurus CERL-on line uvádí knihkupce a nakladatele Tobiase Göbhardta (*1724+1794), činného v tomto roce v Bambergu.

Nalezeno bez citace digitalizovaného exempláře a bez kopie titulní strany na: <http://books.google.cz/books?id=dH09AAAAcAAJ&hl=cs&source=gbs_navlinks_s>.

****FUGGER-BOOS, Katharina**

Bericht über das gandenreiche Jesukind. 1761.

Cituje bez dalších údajů J. MAYER, op. cit., s. 185.

Neun=Tägige **Andachts=Übungen** Zu Dem Gnadenreichen Kindlein Jesu, vorstellend die Allerheiligste Kindheit Jesu in neun anmüthigen Betrachtungen Denen Zu mehrerer Bequemlichkeit deren andächtigen Verehrern beygefüget worden: Morgen=Abends=Meß=Beicht und Communion Gebether, nebst vielen anderen schönen Andachts Übungen zu dem Pragerischen Kindlein Jesu. CUM PERMISSU SUPERIORUM.

Prag /gedruckt bey den Fitzky= und Hladkyschen Erben, durch Georg Thomas Ritschl Factorn, 1761. 8°. 252, [4] pp + [1] tab.

V BCBT registrovány 3 dochované exempláře, výtisk v Knihovně Akademie věd ČR má před titulním listem tutěž mědirytinu jako vydání *Neun=Tägige Andachts=Übung* z tiskárny Ignáce Průši z roku 1759, zbývající dva nemohly být ověřeny.

Neun=Tägige **Andachts=Übung** Zu Dem Gnadenreichen Kindlein JESU, Welches schon über hundert Jahr bey denen Wohl=Ehrwürdigen PP. Barfüssigen Carmelitern auf der Kleinseithen in Prag öffentlich verehret wird; Vorstellend Die Allerheiligste Kindheit JESU in anmüthigen Betrachtungen, und andächtigen Gebethlein auf neun Täge eingetheilet, mit beygefügeten Tagzeiten und Litaney von dem allersüßesten Nahmen JESU. Nebst kurztem Bericht von eben dieser Gnaden Bildnuß.

Prag gedruckt bey den Fitzkyschen Erben, 1762. **Zu finden bey denen obbenannten Geistlichen.** 12°. 143 pp

V BCBT popsán pouze exemplář Knihovny Národního muzea v Praze, sign. 53 H 33.

Neuntägige **Andachtsübung** Zu dem Gnadenreichen Jesukindlein, Welches schon über hundert Jahre bey den wohl-ehrwürdigen PP. barfüßigen Carmelitern auf der Kleinseite in Prag öffentlich verehret wird. Vorstellend: Die allerheiligste Kindheit Jesu in anmüthigen Betrachtungen, und andächtigen Gebethlein auf neun Täge eingetheilt, mit beygefügeten Tagzeiten, und Litaney von dem allersüßesten Name Jesu. Nebst kurzem Berichte von eben dieser Gnadenbildniß.

NEUHAUS, Gedruckt, und zu finden bey Ignatz Adalbert Hilgartner. 1762. 12°. 143 pp +[1] tab.

Na příloze před titulním listem celostránkový dřevorez v rámečku podepsaný iniciálami M.S.: Pražské Jezulátko ve svatozáří, stojící na podstavci

ozdobeném kartuši s iniciálami IHS, pod baldachýnem ve tvaru mušle, po stranách podstavce dva klečící andělé lehce se dotýkající Jezulátka, kterému další dva anděličkové přidržují na hlavě korunu. Pod podstavcem oddělen linkou nápis „*Gratiosus IESULUS. Apud P. P. Car: Disc. Pragae.*“ V BCBT evidován pouze dochovaný exemplář v Národní knihovně ČR v Praze, sign. 65 F 1444.

Z téhož roku a téže tiskárny je doložen exemplář pouze s přesázenou titulní stranou, v jejímž textu se k uctívání dotýkané kopie Pražského Jezulátka hlásí jindřichohradečtí františkáni (použit byl i tentýž dřevorez):

Neuntägige Andachtsübung Zu den Gnadenreichen Jesukindlein, Welches schon über hundert Jahre bey den wohl-ehrwürdigen PP. Barfüßigen Carmelitern auf der Kleinseite in Prag, anjetzo aber auch bey den W. W. PP. Franciscanern in Neuhaus öffentlich verehret wird. Vorstellend: Die allerheiligste Kindheit Jesu, in anmüthigen Betrachtungen, und andächtigen Gebethlein auf neun Täge eingetheilt, mit beygefügeten Tagzeiten, und Litaney von dem allersüßesten Name Jesu. Nebst kurzem Berichte von eben dieser Gnadenbildniß.

NEUHAUS, Gedruckt, und zu finden bey Ignatz Adalbert Hilgartner. 1762. 12°. 143 pp +[1] tab.

V BCBT evidován pouze dochovaný exemplář v Národní knihovně ČR v Praze, sign. 65 F 1176.

*Neun=Tägige **Andachts=Übungen**, Zu Dem gnadenreichen Kindlein Jesu welches bey denen Wohl=Ehrwürdigen PP. Carmelitern zu Prag, Anjetzo auch zu Brünn In der Kirchen deren Wohl=Ehrwürdigen PP. Franciscanern öffentlich verehret wird. vorstellend Die Allerheiligste Kindheit Jesu, in anmüthigen Betrachtungen, und Gebetern auf neun Täge eingetheilet, nebst beygefügeten Tag=Zeiten und Litaney von dem allersüßesten Nahmen JESU. Cum Permissu Superiorum.

Gedruckt zu Brünn, bey Emmanuel Swoboda, privilegirten Buchdrucker, 1763. 8°. 105 [recte 104] pp + [1] tab.

Titulní strana přepsána podle kopie z exempláře Moravské zemské knihovny v Brně, sign. ZK 3.011.

V BCBT jako desideratum evidován další exemplář Vědecké knihovny v Olomouci, signatura 37.627, zaznamenaný v odborných soupisech:

V. PUMPLA I. č. 137, s opraveným stránkováním 105 [recte 104] pp + [1] tab. a zaznamenanou barevnou mědirytinou před tit. listem (Pražské Jezulátko), podepsanou „*Joh. Martin Will excud. A. V.*“

V. DOKOUPIL, *Brněnské tisky...*, rok 1763, č. 6. (neuvádí opravené stránkování), a odkazuje na záznam V. Pumpřly, včetně rytiny.

Exemplář Moravské zemské knihovny obsahuje odlišnou ilustraci: mědirytová příloha 112x66 mm (bez rámečku) podepsaná „*Jo. Strasser Bri.*“: Pražské Jezulátko ve svatozáří stojící na podstavci ozdobeném dvěma hlavičkami anděličků a kartuši s písmeny IHS, pod baldachýnem ve tvaru mušle, po stranách podstavce dva klečící andělé, nad Jezulátkem stuha s nápisem „*Daß gnadenreiche JESU Kindlein welches schon über 100 Jahr bei denen barfüß. Carmelitern in Prag verehret wird.*“ Dole pod rámečkem rytý text „*Zum Neuen Jahr das Jesulein ver Ehre [!] ich ins Hertz hinein.*“ (viz Přílohu č. 2).

Nebylo možné ověřit, zda jde o totéž vydání, pouze s odlišnými přílohami, nebo o variantní sazbu.

HOLLINGER, Dismas, OFMConv

POST NUBILA PHÆBUS Nach trüben Wolken kömmt Sonnenschein, und nach genugsam von der Göttlichen Vorsichtigkeit geprüfter Tugend, und Unschuld folgt Verherrlichung und Klarheit, oder der aus Haß und Meineid unschuldig=verfolgte, mit Elend und Verachtung überhäufte, endlich wunderbarlicher Weise aus der Knechtlichkeit, in die Herrlichkeit, aus der Finsterniße in das Licht, aus den Feßeln in die Freyheit, von dem Schmachkerker auf den

Ehrentron erhobene / mit Landesgewalt und Königsmacht verherrlichte Egyptische JOSEPH versinnbildet mit jenem holdseligen und gnadenreichen Pragerischen Kindlein JESU, welches von der kätzerischen Grausamkeit im Jahr 1631. mit Schmach und Unbild verunehrt, in Wust und Unflath verworfen, endlich nach verflommenen sieben Jahren von dem Ehrwürdigen Carmeliter Patre Cyrillo a Matre DEI freudenwoll wieder gefunden, andächtigst bemitleidet, und zur öffentlichen Verehrung auf den geheiligsten Altarsthron erhoben, wo es heut zu Tag von mehr als hundert Jahren mit Gnaden stralet, und seine Verehrer mit leib=und geistlichen Wohlthaten beglückseliger in der Kirchen S. MARIE de Victoria deren Ehrwürdigen PP. Barfüßern Carmelitern in der königl. kleineren Residenzstadt Prag Vorgetragen in nachstehender Kanzelrede bey ansehnlicher und zahlreicher Anwesenheit, am letzten Tag der Noven oder neuntägigen Andacht zu der allerheiligsten Kindheit JESU von P. DISMA HOLLINGER, Ordinis Minorum Conventualium zur Zeit deutschen ordinarii Sonntags Predigern bey St. Jacob in der königl. Altstadt Prag. De GRATIOSA LICENCIA AC APPROBATIONE ORDINARII ATQVE ORDINIS. [=1764]
Gedruckt zu Prag bey Fitzky=und Hladkyschen Erben durch Johann Norbert Fitzky Factorn. [1764] 2°. [8] ff
V BCBT registrovány 3 dochované exempláře.

* Nábožná Pješň o milostiwým Gežjssku k puináležejcý (!) cti a sláwě geho w chrámu páně swatého Mjchala Archangela bratrůw menssich Konwentálůw w Horaždiowicých. S powolenjm c. k. Censury.
Witisstná (!) w Praze. [1775–1820] 8°. [2] ff
Záznam převzat z Knihopisu č. 9528, kde evidován jediný výtisk ze soukromé sbírky.

*Pobožná pješň k Gežjsskowi Taborskému.
[1775–1820] 16°. [4] ff
Záznam převzat z Knihopisu č. 9527, kde evidován jediný výtisk ze soukromé sbírky. Srov. se záznamem Knihopisu č. 9526, zde pod vročením [1733–1753].

Neuntägige **Andachtsubungen** zu dem gnadenreichen Kindlein JESU, vorstellend die allerheiligste Kindheit JESU in neun anmüthigen Betrachtungen denen zu mehrerer Bequemlichkeit deren andächtigen Verehrern beygefüget worden: Morgen=Abends=Meß=Beicht und Communiongebether, nebst vielen anderen schönen Andachtsubungen zu dem Pragerischen Kindlein JESU. CUM PERMISSU SUPERIORUM.

Prag, gedruckt im Karolin bey Johann Norbert Fitzky 1776. 8°. 236, [3] pp + [1] tab.
Frontispis s mědirytinou bez rámečku 110x65 mm podepsanou „Ex formis Petri Hillinger Miniaturæ Pictoris, Artisq, Chalcograficæ propolæ. Micro-Pragæ.“: Pražské Jezulátko ve svatozáří, pod ním na obláčcích dva andělci, mezi nimi ryté německé dvojverší „Verachte nicht diß kleine Kind Es ist dein Herr, der strafft die Sünd.“, pod nimi rytý text „Gratiosus JESULUS P.P. Carmelit: Disc: Micro=Pragæ.“
V BCBT registrovány 2 exempláře: Národní knihovny ČR v Praze, sign. K 189, a Moravské zemské knihovny v Brně, sign. ST 1–0722.437.

RAIMUNDUS a S. Elisabetha, OMelit

Rede Von den freudenreichen und hofnungsvollen Erinnerungen, mit denen das gnadenreiche Kind Jesus Seine

andächtigen Verehrer bey Seinem in dem Gottes-Hause der W. W. E. E. Väter des barfüsser Karmelitenordens in der k. k. kleinern Stadt Prag Neu erbauten prächtigen Altare erfreuet und tröstet; welche Am Abende des 26ten Tages im Christmonate 1776. vortrug P. Raymund von der Heil. Elisabeth Des Ordens der Allerheiligsten Dreyfaltigkeit von Erlösung der gefangenen Christen Priester, und der Kirche seines Ordens auf der Neustadt Prag gewöhnlicher Sonntagsprediger. Mit Genehmigung der k. k. Censur. PRAG, in der Sammischen Buchhandlung 1777. 2°. [10] ff
V BCBT registrováno 5 dochovaných exemplárů.

Kázání znovu otištěno na s. 187–245 in: Jucundinus **MUZNER**, Neue Sammlung auserlesener Kanzelreden über die vornehmsten Gegenstände in der Kirche. Sechster Band. ... Augsburg 1779. Im Verlage der Joseph Wolffischen Buchhandlung. 8°. [8], 324 pp
V BCBT evidovány dva dochované exempláře tohoto svazku: Strahovská knihovna, sign. BR IV 53, a Národní knihovna ČR, sign. 34 D 298.

RAIMUNDUS a S. Elisabetha, OMelit

Rede Auf die feyerliche Uebertragung des Gnadenreichen Kindes Jesus Bey den W. W. E. E. Vätern des heil. barfüsser Karmelitenordens in der k. k. kleinern Stadt Prag. Als dieses Den 26ten des Christmonathes 1776. Auf einen neu erbauten prächtigen Altar erhoben wurde. Vorgetragen von Johann Raymund Des Ordens des H. Johans von Jerusalem Priester, und gewöhnlichen Sonntagsprediger in der Kirche dieses Ordens bey unser lieben Frau unter der Kette in der k. k. kleinern Stadt Prag. Mit Genehmigung der k. k. Censur.
PRAG, in der Sammischen Buchhandlung 1777. 2°. [7] ff + [1] tab.

Před titulním listem mědirytina v rámečku 270x160 mm signovaná „C. Salzer sc. Pr.“: vyobrazení celého oltáře s Pražským Jezulátkem, pod rámečkem na ploše 21x160 mm rytý text „Wahre Abbildung des neuen Altars welches zu Ehren des gnadenreichen Jesuleins bey denen W. P. P. barfüßige Carmelitern in der K. residentz kleinern Stadt Prag A. 1776 von seinen andächtigen Verehrern, zum dankbaren Denkmal prächtig aus Marmor errichtet worden ist. Auf Kosten der Sammischen Buchhandlung verlegt.“
V BCBT evidovány dva exempláře: Národní knihovna ČR, sign. 46 A 114, Strahovská knihovna, sign. HE I 23 adl. 3.

**FUGGER-BOOS, Katharina

Bericht über das gandenreiche Jesukind. 1791.

Cituje bez dalších údajů J. MAYER, op. cit., s. 185.

**MITZ, Rupert (farář v Niederdorfu)

Die Verehrung des göttlichen Kindleins Jesu.

Ottobeuren 1796.

Cituje bez dalších údajů H. KONEBERG, s. 51. J. MAYER, op. cit., s. 200, zmiňuje bez vročení i místa tisku.

*Modlitba Před Obrazem Neylíbezněgssyho GEZULATKA. [3] ff. Nedatováno, 18. století [A. Birckhart, autor vyobrazení zemřel v roce 1748]. Sbíрка kramářských tisků Knihovny Národního muzea v Praze.

S mědirytovým vyobrazením Pražského Jezulátka, stojícího ve svatozáří na podstavci s iniciálami IHS a hlavami dvou andělíčků, pod baldachýnem ve tvaru mušle. po stranách Jezulátka visí rohy hojnosti, k jeho hlavě přilétají ze stran dva andělíci. Nad Jezulátkem stuha s nápisem: „Das gnadenreiche Kindlein Jesu, welches schon über 100 Jahr bey denen barrfüss-

se: *Carmelitern zu Prag und dermalen in seinen an dem Original angeführten bildnussen an viele ortho verehret wird.*“ Pod podstavcem rytý text „*Gratios, IESUL, apud P. P. Carmelit: Disc: Pragæ.*“ Signováno: „*Birckhart sculp.*“

*Nábožná **pjseň** o milostném Jezulátku genž se ctj we farnjm kostele swatého Jakuba w městě Telči, od roku 1771. (W Gjhlawě, Ripplůw tisk.) 8°. [2] ff

Záznam převzat z Knihopisu č. 8386a, kde evidován jediný výtisk Muzea v Telči. Do seznamu starých tisků o Jezulátku je zařazen s ohledem na konkrétní datování umístění sošky v kostele, jde však o vydání z 19. století. K. CHYBA, *Slovník knihtiskařů ...*, s. 220, dokládá samostatnou Ripplovu tiskařskou činnost v Jihlavě v letech 1838–1860.

O dalších lokalitách, kde bylo uctíváno Jezulátko již v 18. století, ale ve studovaných starých tiscích nejsou jmenovány, lze najít krátké zprávy v časopise *Od Pražského Jezulátka*, z let 1935–1938.

Kolegyně I. Bydžovská, spravující sbírku kramářských tisků v Knihovně Národního muzea, našla zatím další 3 tisky o Pražském Jezulátku, dokládající jeho pokračující uctívání v 19. století.

Seznam citované literatury

Margarete ALTENHÖFER. *Das gnadenreiche Prager Jesulein und seine Verehrung: mit besonderer Berücksichtigung des Klosters Himmels-pforten*. Königstein [1984]. (Schriftenreihe des Sudeten-deutschen Priesterwerkes; 25).

Aloys de BACKER – Carlos SOMMERVOGEL. *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*. T. 1–12. Bruxelles-Paris-Toulouse 1890–1932. Réimpression anastatique, Louvain 1960.

Bohuslav BALBÍN, *Pamětní nápis Bernardu Ignácovi z Martinic: výběr textů*. K vyd. připravil, vybral a z lat. přel. Josef Hejnic. Praha 1988.

Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků z let 1501–1800. I. Produkce tiskáren na dnešním území České republiky v 16. a 17. století. Úvod Anežka Baďurová. Praha 2003. CD-ROM. Dostupné též na: <<http://www.knav.cz>>.

Vilém BITNAR. Polyxena z Lobkovic. In: *Od Pražského Jezulátka* 1, 1935, č. 2, s. 47–49.

Bohumír DLABAČ. *Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen und zum Theil auch für Mähren und Schlesien*. Prag 1815.

Vladislav DOKOUPIL. *Soupis brněnských tisků. Staré tisky do roku 1800*. Brno 1978.

František EKERT. *Posvátná místa Král. hl. města Prahy*, sv. 1. Praha, reprint 1996.

Josef FORBELSKÝ. *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století: osudy generála Baltasara Marradase*. Praha 2006.

Josef FORBELSKÝ – Jan ROYT – Mojmír HORYNA. *Pražské Jezulátko*. 3. české vydání. Praha, 2004.

Bohdan CHUDOBA. *Španělé na Bílé hoře. Tři kapitoly z evropských politických dějin*. Praha 1945.

Karel CHYBA. *Slovník knihtiskařů v Československu od nejstarších dob do roku 1860*. Příloha in: Strahovská knihovna 1 – 18/19, 1966–1983/1984.

Zdeněk KALISTA. *Ctihodná Marie Elekta Ježíšova*. Kostelní Vydří 1992.

Jaroslava KAŠPAROVÁ. *České země a jejich obyvatelé očima románského světa*. České Budějovice 2010.

Jaroslava KAŠPAROVÁ. *Roudnická lobkovická knihovna: jazykově italské tisky 1501–1800 = Biblioteca dei Lobkovic in Roudnice: edizioni stampate in italiano 1501–1800*. Praha 1995.

Knihopis českých a slovenských tisků od nesjarších dob do konce XVIII. století. Část II. Tisky z let 1501–1800. Red. Zdeněk Tobolka, František Horák. Praha 1939–1967.

Hermann KONEBERG, O. S. B. *Das Prager Jesukindlein und seine Verehrung*. 3. Auflage. Augsburg 1891.

Howard LOUTHAN. *Obrácení Čech na víru aneb rekatolizace po dobrém i po zlém*. Praha 2011.

Jiří MÁLEK. Soupis průvodců městem Prahou. In: *Historická geografie* 14/15, 1976, s. 229–264.

Pavel MAREK. *Svědectví o ztrátě starého světa: manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovické z Pernštejna*. České Budějovice 2005.

Petr MAŤA. Generální archiv bosých karmelitánů v Římě. In: *Archiv český* 53, 2003, č. 2, s. 96–101.

Petr MAŤA. Polyxena Lobkovická z Pernštejna na cestě do barokního nebe. (K projevům karmelitánské zbožnosti v českých zemích). In: *Vlast a rodný kraj v díle historika*. Sborník prací žáků a přátel věnovaný profesorovi Josefu Petráňovi, Praha 2004, s. 387–406.

Josef MAYER, CSc. Red. *Das gnadenreiche Jesukind in der Kirche S. Maria de Victoria zu Prag: Historischer Bericht mit einem vollständigen Gebetbuche zu Ehren des göttlichen Kindes*. II. sehr vermehrte Auflage. Prag 1894.

Johann Ferdinand OPITZ. *Vollständige Beschreibung der königlichen Haupt- und Residenzstadt Prag, von den ältesten bis auf die izeitige Zeiten. Besonders für Fremde und Reisende bearbeitet. Nebst einem Anhang von 24 Kupfern und einem Plane*. Erster Theil. Prag und Wien 1787.

Václav PUMPRLA. *Soupis starých tisků ve fondech Státní vědecké knihovny v Olomouci. I. Tisky vydané na území Čech a Moravy v letech 1501–1800*. Olomouc 1974–1979.

Rekatolizace v českých zemích. Sborník příspěvků z konference konané 10. září 1993 (red. Jindřich Francek). Pardubice 1995.

Elmar RICH. Die Karmeliten in Böhmen und das Prager Jesukind. In: August M. Knoll, Ernst Karl Winter, H. K. Zessner-Spitzenberg (ed.), *Dominicus a Jesu Maria Ord. Carm. Disc. Seine Persönlichkeit und sein Werk*. Eine Festschrift zum 300. Todestag des Ehrw. Diener Gottes, Wien 1930, s. 158–171.

Nicolas RICHARD. *La recatholicisation de la Bohême: l'exemple de l'église Ste Marie-La-Victoire et de l'Enfant Jésus de Prague*. Paris 2004.

Boris ROTHMUND – Jakov PUCKETT et al. *Gnadenreiche Jesulein. Jesukindwallfahrtsorte. Entstehung, Geschichte, Brauchtum*. (Text: B. Rothmund, J. Puckett unter Mithilfe v. R. Grasberger. ([Darin]: Emericus a S. Stephano: *Pragerisches Groß und Klein*. Prag 1737. Faks.-Nachdr.) Autenried 1982.

Jan ROYT. *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha 2011.

Jaroslav SCHALLER. *Beschreibung der königl. Haupt- und Residenzstadt Prag sammt allen darinn befindlichen sehenswürdigen Merkwürdigkeiten*. ... Zweyter Band. Mit Kupfern. Die Kleinseite, oder das III. Hauptviertel der Stadt Prag. Prag 1795.

Ferdinand STEINHART. *Das gnadenreiche Prager Jesulein: das Heilige Römische Reich und unsere Zeit*. Wien 1988.

Cyril STRAKA. *Přenesení ostatků sv. Norberta z Magdeburku na Strahov. K třistaletému jubileu 1927*. Praha 1927.

Iva STRAŠILOVÁ. Kramářské písně v Knihovně Národního muzea: Cíle a prostředky zpracování. In: *Problematika historických fondů Čech, Moravy a Slezska 2006*. Sborník z 15. odborné konference, Olomouc, 22.–23. listopadu 2006. Olomouc 2007, s. 191–199.

K digitální knihovně kramářských tisků viz též <http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus102/bydzov.htm>

Jan T. ŠTEFAN. *Knižní ilustrace bratrů Salzerů: Karla, Jana Nepomuka a Ignáce*. ... Ostrava 2011.

Ulrich THIEME – Felix BECKER. *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler. Von der Antike bis zur Gegenwart*. Leipzig 1907–1950.

Petr VOIT. *Bohemica 1500–1800. Antikvariát „U Karlova mostu“ Praha – Nabídkový katalog*. Praha 1996.

Petr VOIT. *Encyklopedie knihy. Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha 2006.

Petr VOREL. *Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*. Vyd. 2. Praha 2012.

Jan Kř. VOTKA. *Pražské Jezulátko. Dějepisný nástin Jeho úcty v Pražském kostele Matky Boží Vítězné*. (Otisk z Blahověsta.) V Praze 1877.

Čeněk ZÍBRT. *Bibliografie české historie*. Praha 1900–1912.

Zusammenfassung

DAS PRAGER CHRISTKINDL IN DRUCKEN VOR 1800

Für die Bearbeitung des gewählten Themas bildeten die tschechische nationale retrospektive Bibliographie bis zum Jahre 1800 sowie die zugänglichen Datenbanken und Bibliothekskataloge die Ausgangsbasis. In diesen sekundären Informationsquellen wurden von der Verfasserin Sonden nach Drucken über die Verehrung des Prager Christkindls durchgeführt, um festzustellen, auf welche Weise der Buchdruck an der primären Verbreitung dieses Kultes beteiligt war. Die Ergebnisse werden im Verzeichnis in der Anlage Nr. 1 dargeboten. Es wurde festgestellt, dass während der ganzen zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts, als das Christkindl in der Prager Kirche Maria vom Siege zur öffentlichen Verehrung ausgestellt wurde, keine gedruckten Nachrichten darüber vorliegen, was auch für das erste Drittel des 18. Jh. gilt. Die wichtigste, bis heute in der modernen Literatur zitierte Abhandlung, das *Pragerisches Groß und Klein Das ist: Geschichts=Verfassung, Des... Kindleins=JESU*, wurde 1737 von P. Emericus a S. Stephano (1691–1756), Prior des Klosters der Unbeschuhten Karmeliter, veröffentlicht. Diese einzige eingehendere Schrift über

das Schicksal der Statue des Prager Christkindls, über seine Gnaden und Strafen, wurde bereits im Jahr ihrer Veröffentlichung in vier Varianten gedruckt, die sich durch Satz und Abbildungen unterschieden. In der unveränderten ursprünglichen deutschen Fassung wurde das Werk in Prag erneut in den Jahren 1753 und 1760 herausgegeben. Es wurde ins Italienische (Trento 1740) und ins Tschechische (Prag 1749, die Kapitel 38 und 39 wurden ausgelassen) übersetzt. Der nicht verschwiegene Urheber der Angaben in diesem Werk ist allerdings der Prior P. Cyrillus a Matre Dei (1590–1675), aus dessen handschriftlichen Aufzeichnungen P. Emericus geschöpft hat.

In der Druckerproduktion des 18. Jahrhunderts überwiegen sonst kleinere oder größere Erbauungsbücher, Gebete, Litaneien und verschiedene Andachtsübungen, wie das Christkindl richtig zu verehren sei (siehe Anlage Nr. 1). Bei einigen davon wird bereits im Titel eine kurze Erzählung über die Geschichte des Christkindls angekündigt. Eine weitere Gattung bilden die Predigten, die bei bedeutenden Anlässen gehalten wurden. Eine bisher einzige Ausnahme ist die philosophische Abhandlung von A. F. Walcker *Reflexio theologica* aus dem Jahre 1745 mit der Dedikation des Defendenten N. Seeliger an das Prager Christkindl, die von einem Kupferstich begleitet wird. Im Verzeichnis der festgestellten Drucke findet man auch einige Belege über den Kult des Prager Christkindls außerhalb von Prag und im Ausland sowie über den Anteil von ausländischen Graphikern an Illustrationen solcher Drucke. In keinem der untersuchten Drucke wurde jedoch die Legende über den spanischen Ursprung des Christkindls gefunden; die Erzählung seiner Geschichte fängt mit der 1628 erfolgten Schenkung dieser Statue durch Polyxena von Lobkowitz an die Unbeschuhten Karmeliter bei der Kirche Maria vom Siege an.

Bei der Bewertung der zusammengesuchten Belege darf nicht vergessen werden, dass man auf gedruckte Bücher angewiesen war (solange die Nachforschung nicht auch in Archivquellen durchgeführt wird) und die Heuristik darüber hinaus nur auf die Werke beschränkt wurde, die sich bereits durch ihren Titel ausdrücklich auf das Christkindl beziehen. In der weiteren Forschung sind z. B. Reisebeschreibungen, Tagebücher, historische Übersichten u. dgl. zu untersuchen. Der Versuch, in den ersten Fremdenführern durch Prag zu suchen, war nicht besonders erfolgreich, die ersten Werke dieser Art stammen eigentlich erst aus der Ära des Josefinismus und da kam das Christkindl nicht vor. Auch graphische Blätter müssten noch untersucht werden.

Der Kult dieser kleinen Statue, der mit nur kurzen Unterbrechungen fast vier Jahrhunderte lang andauert, ist ein Phänomen, dem unsere Geschichtsforschung eine gründliche Monographie schuldet, die auf einer soliden Heuristik und guter Kenntnis der historischen sowie kulturellen Verhältnisse basiert.

Příloha č. 2

Vyobrazení Pražského Jezulátka, reprodukováná z prostudovaných tisků. Záznamy viz Přílohu č. 1.

1. Emericus a S. Stephano, Pragerisches Groß und Klein. ... Prag 1737. 306 s. Strahovská knihovna Královské kano- nie premonstrátů, Praha, sign. EV V 46

2. Emericus a S. Stephano, Pragerisches Groß und Klein. ... Prag 1737. 306 s. Knihovna Akademie věd ČR, Praha, sign. TH 2356. Totéž vyobrazení použito ve spisu A. F. Walcker, Reflexio Theologica ... Pragae 1746

3. Emericus a S. Stephano, Pragerisches Groß und Klein. ... Prag 1737. 307 s. Národní knihovna ČR, Praha, sign. 51 E 10

4. Neun-tägige Andachts=Uebung Prag [1740-1745]. Vari- antní sazba. Národní knihovna ČR, Praha, sign. 65 F 1174

5. Neun=tägige Andachts=Ubung Prag [1740-1745]. Variantsn sazba. Národní knihovna ČR, Praha, sign. 65 F 1175

6. Neuntägige Andachtsubung ... Prag [1740]. Moravská zemská knihovna, Brno, sign. ZK 3.023 a ZK 3.026

7. Joannes Tilge, Wunder über Wunder! ... Prag [1740]. Národní knihovna ČR, Praha, sign. 65 D 3358

8. Anmüthige Andachts=Ubugen Prag 1743. Národní knihovna ČR, Praha, sign. 36 F 1556

9. Neun-tägige Andachts-Ubung ... Prag 1748. Národní knihovna ČR v Praze, sign. Sf 540

10. EMERICUS a S. Stephano, Pražské Veliké a Malé ... Praha 1749. Strahovská knihovna Královské kanonie premonstrátů, Praha, sign. AN XVI 21. Totéž vyobrazení použito v exempláři Neun=Tägige Andachts=Ubung z tiskárny Ignáce Průši z r. 1759, Strahovská knihovna Královské kanonie premonstrátů, Praha, sign. BT IV 110

11. EMERICUS a S. Stephano, Pragerisches Groß und Klein. ... Prag 1753. Národní knihovna ČR v Praze, sign. 65 E 2977

12. Neun-Tägige Andachts=Ubugen ... Brünn 1758. Moravská zemská knihovna, Brno, sign. ZK 3.010

13. Neun=Tägige Andachts=Uebungen ... Prag 1761. Knihovna Akademie věd ČR, Praha, sign. TH 1340. Totěž vyobrazení užito v exempláři Neun=Tägige Andachts=Uebung z tiskárny Ignáce Průši z r. 1759, Národní knihovna ČR, Praha, sign. 65 F 1177

14. EMERICUS a S. Stephano, Pragerisches Groß und Klein. ... Prag 1760. Národní knihovna ČR v Praze, sign. 51 G 39

15. Neuntägige Andachtsübung ... Neuhaus 1762. Totěž vyobrazení i v variantním vydání z téhož roku a též tiskárny. Národní knihovna ČR, Praha, sign. 65 F 1444

16. Neun=Tägige Andachts=Uebungen ... Brünn 1763. Moravská zemská knihovna, Brno, sign. ZK 3.011

17. Neuntägige Andachtsübungen ... Prag 1776.
 Národní knihovna ČR, Praha, sign. K 189

18. RAIMUNDUS a S. Elisabetha, Rede Auf die feyerliche
 Uebertragung Prag 1777. Strahovská knihovna Královské
 kanonie premonstrátů, Praha, sign. HE I 23 adl. 3

19. Modlitba Před Obrazem Neylíbezněgssjho Gezulátka.
 Nedatováno, 18. století. Sbirka kramářských tisků Knihovny
 Národního muzea v Praze